

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
HAROKOPIO UNIVERSITY

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

ΤΙΤΛΟΣ

Η Πολιτισμική κληρονομιά του Δήμου Κηφισιάς και η απήχρησή της
στους νέους

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:Μαρκάτης Παναγιώτης (Α.Μ:2218313)

ΑΘΗΝΑ 2022

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
HAROKOPIO UNIVERSITY

SCHOOL OF ENVIRONMENT, GEOGRAPHY AND APPLIED ECONOMICS

DEPARTMENT OF ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

EDUCATION AND CULTURE GRADUATE STUDIES PROGRAM

CULTURAL EDUCATION DIRECTION

TITLE

The Cultural heritage of the Municipality of Kifissia and its appeal to young people

NAME: Markatis Panagiotis

ATHENS 2022

Μέλη Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής

Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη. Καθηγήτρια, Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Επιβλέπουσα

Γεώργιος Μαλινδρέτος, Αναπληρωτής καθηγητής, Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Πάρις Τσάρτας, Καθηγητής, Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Members of the Three-member Examination Committee

Evangelia Georgitsoyannis. Professor, Department of Economics and Sustainable Development, Harokopion University, Supervisor

Georgios Malindretos, Associate Professor, Department of Economics and Sustainable Development, Harokopion University

Paris Chartas, Professor, Department of Economics and Sustainable Development, Harokopion University

Ο Μαρκάτης Παναγιώτης

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δεν συκοφαντεί πρόσωπα ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2) Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.
- 3) Όπου υφίστανται δικαιώματα άλλων δημιουργών έχουν διασφαλιστεί όλες οι αναγκαίες άδειες χρήσης ενώ το αντίστοιχο υλικό είναι ευδιάκριτο στην υποβληθείσα εργασία.

Περίληψη

Η Πολιτισμική Κληρονομιά είναι μια έκφραση των τρόπων ζωής που αναπτύσσονται από μια κοινότητα και μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά, συμπεριλαμβανομένων εθίμων, πρακτικών, τόπων, αντικειμένων, καλλιτεχνικών εκφράσεων και αξιών. Η Πολιτιστική Κληρονομιά εκφράζεται συχνά είτε ως Άυλη είτε ως Υλική Πολιτισμική Κληρονομιά.

Ο Δήμος Κηφισιάς που βρίσκεται στο Βόρειο Τομέα Αθηνών και αποτελείται από τις Δημοτικές Ενότητες Κηφισιάς, Νέας Ερυθραίας και Εκάλης, διαθέτει πλούσια ιστορία και πολιτισμική κληρονομιά. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η παρουσίαση των κυριότερων στοιχείων της πολιτισμικής κληρονομιάς του Δήμου Κηφισιάς και η διερεύνηση της απήχησης της κληρονομιάς αυτής στους νέους.

Στο Πρώτο μέρος της εργασίας, μετά από σύντομη εισαγωγή, παρουσιάζεται συνοπτικά η ιστορία του Δήμου Κηφισιάς, ανά Δημοτική Ενότητα. Παρουσιάζονται επίσης τα σημαντικότερα μνημεία και οι χώροι και φορείς πολιτισμού που δραστηριοποιούνται στον Δήμο. Στο Δεύτερο μέρος γίνεται έρευνα με χρήση ερωτηματολογίου, αναλύονται τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και ακολουθούν συμπεράσματα και προτάσεις.

Βάσει των παραπάνω ωστόσο, θα λέγαμε πως αντικείμενο της παρούσας εργασίας, είναι η μελέτη των βιβλιογραφικών και πρωτογενών στοιχείων που αναφέρονται στη πολιτισμική κληρονομιά του Δήμου Κηφισιάς και η απήχηση της εν λόγω κληρονομιάς, στους νέους. Το θέμα αυτό ενδιέφερε ιδιαίτερα τον φοιτητή της παρούσης εργασίας, καθώς είναι δημότης του Δήμου Κηφισιάς, στον οποίο κατοικεί από τη γέννησή του. Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί πως σημαντικός προβληματισμός που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας Διπλωματικής εργασίας, είναι κατά πόσο οι νέοι της περιοχής ενδιαφέρονται για την αναζήτηση και την έρευνα της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου αυτού, καθώς και κατά πόσο γνωρίζουν τα ιστορικά δεδομένα της περιοχής που διαμένουν.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτισμική Κληρονομιά, Υλική, Απήχηση ,Κηφισιά

Abstract

Cultural Heritage is an expression of the ways of life developed by a community and passed down from generation to generation, including customs, practices, places, objects, artistic expressions and values. Cultural Heritage is often expressed as either Intangible or Tangible Cultural Heritage.

The Municipality of Kifisia, which is located in the Northern Sector of Athens and consists of the Municipal Units of Kifisia, Nea Erythraia and Ekali, has a rich history and cultural heritage. The object of this work is the presentation of the main elements of the cultural heritage of the Municipality of Kifissia and the investigation of the impact of this heritage on young people.

In the first part of the work, after a short introduction, the history of the Municipality of Kifissia, by Municipal Unit is briefly presented. Also presented are the most important monuments and the places and cultural institutions active in the Municipality. In the second part, research is done using a questionnaire, the collected data is analyzed, and conclusions and suggestions are followed.

Based on the above, however, we would say that the object of this work is the study of the bibliographic and primary data that refer to the cultural heritage of the Municipality of Kifissia and the appeal of this heritage to young people. This subject was of particular interest to the student of this thesis, as he is a citizen of the Municipality of Kifissia, where he has lived since his birth. Finally, it should be noted that an important concern that arose during the preparation of this Diplomatic thesis is whether the young people of the region are interested in the search and research of the cultural heritage of this place, as well as whether they know the historical data of area where they live.

Keywords: Cultural heritage, material, resonance, Kifissia

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	2
Abstract.....	3
Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1ο. Η Κηφισιά.....	7
1. Η Κηφισιά στην αρχαιότητα.....	7
1.1. Συνοπτική ιστορία.....	7
1.2. Αρχαιότητες και Μνημεία.....	10
2. Κεφάλαιο 2°. Η Κηφισιά στη Βυζαντινή και Οθωμανική Περίοδο.....	18
2.1. Συνοπτική ιστορία.....	18
2.2. Εκκλησιαστικά μνημεία.....	19
2.3. Οθωμανικά Μνημεία.....	24
Κεφάλαιο 3°. Η Κηφισιά μετά την Ίδρυση του Ελληνικού Κράτους (19 ^{ος} - αρχές 20 ^{ού} αιώνα).....	25
3.1 Συνοπτική ιστορία.....	25
3.2. Τα Αρχοντικά της Κηφισιάς.....	25
4. Κεφάλαιο 4°. Μουσεία και Χώροι Πολιτισμού της Δημοτικής Κοινότητας Κηφισιάς.....	35
4.1. Μουσείο Δροσίνη.....	36
4.2 Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας.....	41
4.3. Ιστορικό Κοιμητήριο Κηφισιάς.....	43
4.4. Πινακοθήκη Κουβουτσάκη.....	46
4.5. «Γκαλερί Δημιουργών» στη Νέα Κηφισιά.....	48

4.6. Οικία Παύλου Μελά.....	49
4.7. Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών Τσιχριτζή.....	51
5.Κεφάλαιο 5°. Η Νέα Ερυθραία.....	52
5.1. Συνοπτική ιστορία.....	52
5.2.Πολιτιστικοί Φορείς και Μουσεία της Νέας Ερυθραίας.....	57
5.2.1.Κέντρο Έρευνας και Μελέτης της Μικρασιατικής Ερυθραίας (Κ.Ε.Μ.Μ.Ε)...	57
5.2.2.Ένωση Μικρασιατών - Λαογραφικό Μουσείο Νέας Ερυθραίας.....	59
6.Κεφάλαιο 6°. Η Εκάλη.....	61
6.1. Συνοπτική ιστορία.....	61
6.2. Μουσείο Γιάννη Σπυρόπουλου.....	63
7. Κεφάλαιο 7°. Οι Πολιτιστικές Εκδηλώσεις στο Δήμο Κηφισιάς.....	64
7.1 Η Ανθοκομική Έκθεση Κηφισιάς.....	64
7.2. Τα «Μενάνδρεια».....	66
8. Κεφάλαιο 8°. Οι Θερινοί Κινηματογράφοι της Κηφισιάς.....	67
9. Κεφάλαιο 9° . Πολιτιστικοί Σύλλογοι και Φορείς της Κηφισιάς.....	70
9.1.Η Χορωδία της Κηφισιάς 1937.....	70
9.2.Η Ένωση Κεφαλλήνων και Ιθακησίων Κηφισιάς και Βορείων Προαστίων.....	71
9.3.Το Άστυ Αιγυπτιωτών στην Κάτω Κηφισιά.....	72
9.4.Ο Σύλλογος Χίων Κηφισιάς και Βορείων Προαστίων.....	73
9.5.Ο Πολιτιστικός Σύλλογος « Πύρνα».....	75
10. Κεφάλαιο 10° – Μεθοδολογία και Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας.....	76
10.1 Μεθοδολογία Έρευνας.....	76
10.2 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας.....	77
10.3. Συμπεράσματα.....	78
Βιβλιογραφία.....	89
Παράρτημα- Συνεντεύξεις.....	90

Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας, είναι η παρουσίαση των κύριων στοιχείων της πολιτισμικής κληρονομιά του Δήμου Κηφισιάς και η απήχυσή της εν λόγω κληρονομιάς στους νέους. Το θέμα αυτό ενδιέφερε ιδιαίτερα τον συγγραφέα της παρούσας εργασίας, καθώς είναι δημότης του Δήμου Κηφισιάς, στον οποίο κατοικεί από τη γέννησή του. Ο Δήμος Κηφισιάς που ιδρύθηκε με βάση το Πρόγραμμα Καλλικράτης (Ν. 3852/2010), βρίσκεται στο Βόρειο Τομέα Αθηνών και περιλαμβάνει τις δημοτικές κοινότητες της Κηφισιάς, της Νέας Ερυθραίας και της Εκάλης. Ο Δήμος διαθέτει πλούσια ιστορία και πολιτισμική κληρονομιά.

Στο Πρώτο μέρος της εργασίας παρουσιάζεται συνοπτικά η ιστορία του Δήμου Κηφισιάς, ανά Δημοτική Κοινότητα. Παρουσιάζονται επίσης τα σημαντικότερα μνημεία και οι χώροι και φορείς πολιτισμού που δραστηριοποιούνται στο Δήμο με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία, διαδικτυακές πηγές και προφορικές μαρτυρίες, καθώς και με επιτόπια έρευνα. Στο Δεύτερο μέρος γίνεται έρευνα με χρήση ερωτηματολογίου, αναλύονται τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και ακολουθούν συμπεράσματα. Η έρευνα αφορά στο κατά πόσο οι νέοι της περιοχής ενδιαφέρονται για την πολιτισμική κληρονομιά του τόπου αυτού, καθώς και κατά πόσο γνωρίζουν τα ιστορικά δεδομένα της περιοχής που διαμένουν. Στόχος της εργασίας είναι να γίνει ευρύτερα γνωστή η πολιτισμική κληρονομιά του Δήμου Κηφισιάς με την καταγραφή των σημαντικότερων μνημείων και πολιτιστικών φορέων και να προκληθεί ειδικότερα το ενδιαφέρον των νέων κατοίκων για τα θέματα αυτά.

Κεφάλαιο 1ο. Η Κηφισιά

1.Η Κηφισιά στην αρχαιότητα

1.1.Συνοπτική ιστορία

Το όνομα Κηφισιά προέρχεται από τον Κηφισό ποταμό, του οποίου οι πηγές βρίσκονται στην περιοχή αυτή. Η Κηφισιά ήταν μια από τις δώδεκα πόλεις της αρχαίας Αθήνας και από την εποχή του Κλεισθένη αποτελούσε τον δήμο της Ερεχθίδας φυλής¹. Με χαρακτηριστικά το υγιεινό κλίμα, το ωραίο περιβάλλον και τα άφθονα νερά ήταν ένας από τους πλουσιότερους δήμους της Αττικής, καθώς και τόπος παραθερισμού πλουσίων και ευγενών. Από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της αρχαίας Κηφισιάς ήταν ο κωμικός ποιητής Μένανδρος και ο φιλόσοφος και ευεργέτης Ηρώδης ο Αττικός.

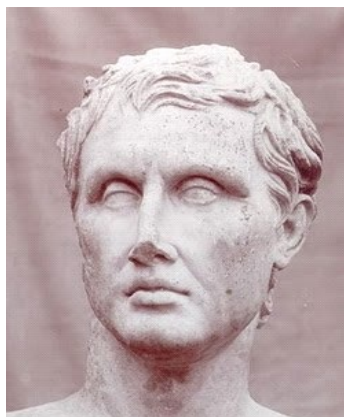
Ο Μένανδρος γεννήθηκε το 342 π.Χ. Ήταν γιος του Διοπείθη ο οποίος ήταν γνωστός κτηματίας καταγόμενος από την Κηφισιά, ενώ μητέρα του ήταν η Ηγισιστράτη. Η φιλία του με τον Επίκουρο επηρέασε σημαντικά τη ζωή του καθώς και τον τρόπο που έβλεπε τα πράγματα. Σε πολύ νεαρή ηλικία ο Μένανδρος περί το 322, παρουσίασε το πρώτο του έργο στο χώρο του θεάτρου που είχε το όνομα «Οργή».

Συνολικά έγραψε περίπου εκατό κωμωδίες μέχρι και το τέλος της ζωής του. Σε όλα του τα έργα κυριαρχούσε ένα εξευγενισμένο ύφος, χωρίς άσεμνες συμπεριφορές και προκλητικούς χαρακτήρες. Βασικός του προβληματισμός ήταν πάντα ο έρωτας. Θεωρείται ως ο σημαντικότερος εκπρόσωπος της Νέας Κωμωδίας. Οι Ρωμαίοι

¹ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τα έργα του, καθώς εξαιτίας του Μένανδρου δημιουργήθηκε η άνθηση της λατινικής κωμωδίας.

Ο Μένανδρος πέθανε το 292 π.Χ. πιθανόν από πνιγμό στη Φρεαττύδα .Λόγω της αγάπης που φαίνεται να έτρεφε ο Μένανδρος για την περιοχή της Κηφισιάς, αλλά και για τον λόγο ότι υπήρξε ένας από τους αρχαιότερους κατοίκους της, ο Δήμος της Κηφισιάς καθιέρωσε σαν έμβλημα του Δήμου την προτομή του Μένανδρου².

Εικόνα 1 - Μένανδρος ο Κηφισεύς (πηγή: <https://ellinondiktyo.blogspot.com>)

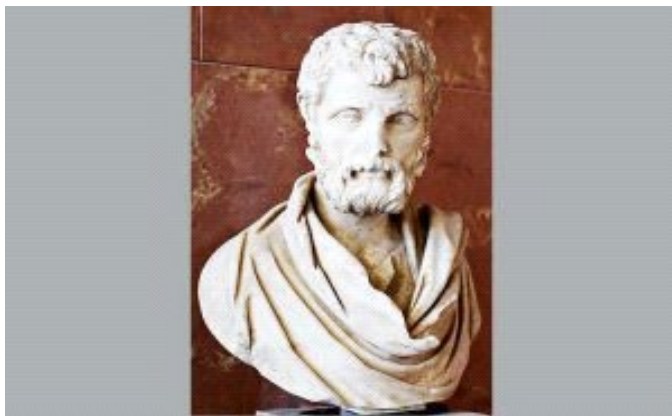
Ο Ηρώδης ο Αττικός υπήρξε σοφιστής, ρήτορας και ύπατος στη Ρώμη το 143 μ.Χ. Η καταγωγή του ήταν από την Αθήνα, ενώ γεννήθηκε στον Μαραθώνα το 103 μ.Χ. Εξαιτίας της μεγάλης μόρφωσης του αλλά και της φήμης του ως δημόσιος ευεργέτης κατάφερε να δημιουργήσει σημαντικές φιλίες με επιφανείς προσωπικότητες της εποχής έχοντας και την υποστήριξη του αυτοκράτορα Αδριανού.

Ο Ηρώδης, ήταν πολύ εύπορος, λάτρης του αρχαίου ελληνικού πνεύματος και μια από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της εποχής. Σπούδασε γραμματική, φιλοσοφία και σοφιστική στην Αθήνα ενώ αργότερα συνέχισε τις σπουδές του στη σοφιστική στην Σμύρνη. Σε νεαρή ηλικία ο Ηρώδης έγινε δεκτός στη Ρώμη με το αυτοκρατορικό περιβάλλον να είναι φιλικά προσκείμενο προς το πρόσωπό του. Σε μια επίσκεψη του Αδριανού στην Αθήνα, οι Αθηναίοι του απένειμαν ένα πολύ τιμητικό αξίωμα που άνοιγε τον δρόμο για την είσοδο στον Άρειο Πάγο, αυτό του Άρχοντα.

Ο Ηρώδης συνέχισε να είναι ιδιαίτερα δημοφιλής, ενώ είχε απήχηση σε πολλούς νέους της εποχής που συνήθιζαν να παρευρίσκονται σε διάφορες διαλέξεις

² Καστάνης 2005. Σιμώνη- Λιόλου 2002.

του στην πολυτελή κατοικία του στην Κηφισιά ενώ όλοι οι λάτρεις του πνεύματος και της ρητορικής έσπευσαν να παρακολουθήσουν τον λόγο του ακόμα και σε αγροκτήματα της περιοχής που συνήθιζε να κάνει μαθήματα στους μαθητές του. Το όνομα του Ηρώδη του Αττικού, έγινε γνωστό και στον χώρο του αθλητισμού καθώς ο ίδιος είχε μεγάλη αγάπη για τις αθλοπαιδιές και το αθλητικό πνεύμα και έτσι αποφάσισε το 131 μ.Χ. να γίνει χορηγός στους γυμνικούς αγώνες των Παναθηναίων. Με δικά του έξοδα προέβη αυτοβούλως στην ανακατασκευή και ανακαίνιση του Παναθηναϊκού Σταδίου αποκτώντας τελικά την μορφή που έχει μέχρι σήμερα. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σωζόμενο ωδείο που φέρει το όνομα του ως Ηρώδειο αναγέρθηκε προς τιμήν της γυναίκας του. Πολλές ανασκαφές μαρτυρούν την έντονη παρουσία και δράση του Ηρώδη στην ευρύτερη περιοχή της Κηφισιάς ενώ στην πλατεία Πλατάνου στο κέντρο της Κηφισιάς βρέθηκε ταφικό οικοδόμημα που εικάζεται ότι είναι ο οικογενειακός τάφος της οικογένειας του Ηρώδη. Πέθανε το 179 σε ηλικία 76 ετών στην περιοχή όπου γεννήθηκε, στον Μαραθώνα³.

Εικόνα 2 - Πορτραίτο Ηρώδη Αττικού (πηγή: <https://amarysia.gr>)

³ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Εικόνα 3 - Το αρχοντικό στη συμβολή των οδών Κασαβέτη και Γεωργαντά (Πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 4 - Ρωμαϊκό ταφικό μνημείο στην Κηφισιά (πηγή: προσωπικό αρχείο)

1.2. Αρχαιότητες και Μνημεία

Το Αδριάνειο Υδραγωγείο

Ο Αυτοκράτορας Αδριανός (117-138 μ.Χ.) αξιοποίησε τα μεγάλα αποθέματα πόσιμου νερού που υπήρχαν στη ευρύτερη περιοχή των βορείων προαστείων, χρηματοδότησε για να κατασκευαστεί ένα σπουδαίο δίκτυο το οποίο είχε ως αφετηρία το μεγαλύτερο βουνό του λεκανοπεδίου την Πάρνηθα. Σημείο καταλήξεως του δικτύου αυτού, ήταν η γνωστή δεξαμενή στο Λυκαβηττό. Τα τελευταία χρόνια βρέθηκαν ανέπαφα τμήματα του Υδραγωγείου στην οδό Κοκκινάκη στην περιοχή της Κάτω

Κηφισιάς εκεί που βρίσκεται σήμερα η περιοχή από τον σταθμό της Κηφισιάς έως την Εθνική οδό της Αθηνών -Λαμίας.

Στα τέλη του δέκατου αιώνα το Αδριάνειο Υδραγωγείο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο σχετικά με την υδροδότηση του δήμου Κηφισιάς καθώς διοχετεύονταν σε αυτό τρία ακόμα υδραγωγεία αυτό του Καψοκαλυβίου, του κτήματος Κασαβέτη και το δημοτικό υδραγωγείο του ρέματος του Κοκκιναρά. Μετά την συνάντηση των τριών υδραγωγείων στην πλατεία Πλατάνου στο κέντρο της Κηφισιάς, οι αγωγοί κατέληγαν στον Αδριάνειο Υδραγωγείο. Ο συνδυασμός του άφθονου πόσιμου νερού της Κηφισιάς καθώς η κατασκευή του Αδριάνειου υδραγωγείου κατέστησε την περιοχή της Κηφισιάς σε αυτονομία ύδρευσης. Τέλος στη σημερινή περιοχής της Κηφισιάς διακρίνεται η ύπαρξη τμημάτων του υδραγωγείου τόσο στο κέντρο της Κηφισιάς όσο και στην περιοχή του Κεφαλαρίου⁴.

Εικόνα 5 - Τοποθέτηση αγωγού στο Αδριάνειο Υδραγωγείο το 1929 (πηγή από: <https://www.mononews.gr>)

⁴ Καστάνης 2005. Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Εικόνα 6 - Η προτομή του αυτοκράτορα Αδριανού

Αρχαιολογικά Ευρήματα Οικισμού στη Νέα Ερυθραία

Μέχρι σήμερα η Νέα Ερυθραία, είναι γνωστή μόνο για τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία της. Είναι κυρίως η προσφυγική ιστορία της, ενώ πολύ λίγα έχουν γραφεί για την περίοδο της Αρχαιότητας. Για την Αρχαιολογική Υπηρεσία, η ιστορική αυτή περίοδος στα βόρεια προάστια της Αττικής εξαντλείται κάπου στην Κηφισιά, καθώς είναι πολύ λίγα τα αξιόλογα ευρήματα από εκεί και πάνω. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον των αρχαιολόγων αναζωπυρώνεται για την περιοχή του Μορτερού, όπου η ραγδαία οικοδομική ανάπτυξη της περιοχής φέρνει στο φως συχνά-πυκνά, σημαντικά ευρήματα. Το ίδιο, πάντως, δεν μπορούμε να πούμε ότι ισχύει και για τον δήμο μας, που αρκείται να αντλεί τα ιστορικά στοιχεία του από το 1923 και εντεύθεν⁵.

Η πρώτη ανασκαφή που έγινε από τη Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στη Νέα Ερυθραία πριν από δυο περίπου χρόνια, έπειτα από υπόδειξη ιδιοκτήτη οικοπέδου στην οδό Οινουσσών, έφερε στο φως ένα κτιριακό συγκρότημα της κλασικής Αρχαιότητας, που σύμφωνα με τα όσα σημείωνε τότε η υπηρεσία, θα

⁵<https://sepik.net/%C2%ABthavete%C2%BB-i-archea-istoria-tis-polis-kato-apo-mezonetes/>

μπορούσε να δώσει την πρώτη τεκμηριωμένη επιστημονική απάντηση για την ιστορία της περιοχής. Επρόκειτο για αρχαία αγροικία που χρονολογείται στον 5ο-4ο αιώνα π.Χ. και εγκαταλείφθηκε κατά την Ελληνιστική περίοδο⁶.

Όπως έλεγαν τότε οι αρχαιολόγοι, η ανακάλυψη αυτή μπορεί να μην τεκμηριώνει την ύπαρξη ενός οργανωμένου πυρήνα οικισμού στην περιοχή, ίσως όμως να αποτελεί ένδειξη ύπαρξης ενός πλησιέστερου οικιστικού κέντρου κατά την αρχαιότητα, το οποίο ίσως θα είχαμε την τύχη στο μέλλον να το εντοπίσουμε. Η ανασκαφή στην οδό Οινουσσών διήρκεσε τρεις μήνες και σταμάτησε τον Νοέμβριο του 2005⁷.

Σήμερα, πάνω από τα ερείπια του αρχαίου αυτού κτιριακού συγκροτήματος δεσπόζουν νεόδμητες μεζονέτες που έθαψαν για τα καλά στα θεμέλιά τους τα μυστικά μιας άλλης εποχής για την πόλη των Μικρασιατών, οι οποίοι και την εποίκισαν φυσικά πάρα πολλούς αιώνες αργότερα. Με δεδομένη και μια δεύτερη ανασκαφή από τη Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων που βρίσκεται σήμερα σε εξέλιξη στο Μορτερό και που σύμφωνα με τις πληροφορίες της φέρνει στο φως τα ερείπια ενός οικισμού της προϊστορικής περιόδου, πιθανότατα νεολιθικής εποχής, γεννιούνται ερωτηματικά για την τύχη και αυτών των σημαντικών ευρημάτων⁸.

Ο οικισμός έχει εντοπιστεί σε δυο οικόπεδα επί των οδών Εθνικής Αντιστάσεως και Λήμνου και σύμφωνα με ερευνητές που παρακολουθούν την ανασκαφή, οι νεολιθικοί αυτοί οικισμοί, όπως άλλωστε και ο συγκεκριμένος στη Νέα Ερυθραία, εντοπίζονται σε μικρό βάθος 40-50 πόντων από το έδαφος, ενώ σημαντικό εύρημα αποτελεί και η ανακάλυψη θαλασσίων ειδών, κάτι που πιθανώς μαρτυρά το πέρασμα ποταμού, ή την ύπαρξη λίμνης, ακόμα και θάλασσας κατά τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Αναμένεται η επιβεβαίωση και η αξιολόγηση των ευρημάτων από την Αρχαιολογική Υπηρεσία με την ολοκλήρωση της ανασκαφής, που θα δια φωτίσουν

⁶ Γρηγοράκος 2020.

⁷ Γρηγοράκος 2020.

⁸ Γρηγοράκος 2020.

σχετικά με το αν πρόκειται για τον αρχαιότερο οικισμό που έχει ανακαλυφθεί ποτέ στην πόλη.

Παρόλα αυτά, η Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων δεν μπορεί να δώσει ακόμη κανένα στοιχείο για την πορεία και τα ευρήματα της συγκεκριμένης ανασκαφής, πριν αυτή να ολοκληρωθεί. Σύμφωνα με πηγές πάντως, όταν ολοκληρωθεί η ανασκαφή, τα πορίσματα που αναμένουμε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία θα είναι σημαντικά.

Στην οδό Οινουσσών, βρέθηκε ένα κτιριακό συγκρότημα της κλασικής περιόδου. Η ανασκαφή έφερε στο φως τα ερείπια δωματίων που ανήκουν προφανώς σε μια αγροικία. Σώζονται τα θεμέλια του κτιρίου σε καλή κατάσταση. Το κτίριο κατοικήθηκε και χρησιμοποιήθηκε στον 5ο και 4ο αιώνα π.Χ. και εγκαταλείφθηκε κατά την Ελληνιστική περίοδο. Τα κεραμικά ευρήματα βοήθησαν στη χρονολόγηση του κτιρίου και θα καθαριστούν προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα και να υπάρξει μια καλύτερη προσέγγιση στη χρονολόγηση του κτιρίου και στις φάσεις χρήσης του. Η ανακάλυψη έγινε από τον ιδιοκτήτη του οικοπέδου και κλήθηκαν οι αρχαιολόγοι. Έγιναν δοκιμαστικές τομές και τελικά αναδείχθηκε η εργασία αυτή με δαπάνες του ιδιώτη στην αρχή κι έπειτα με δαπάνες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και της Β Εφορείας που διέθεσε όλα τα απαραίτητα και τον αρχαιολόγο που επέβλεψε τις εργασίες.

Εικόνα 7 - Αρχαιολογική ανασκαφή στο Μορτερό (πηγή : προσωπικό αρχείο)

Η Αρχαιολογική Συλλογή της Κηφισιάς

Η Αρχαιολογική Συλλογή Κηφισιάς εγκαινιάστηκε το 2004 και φιλοξενείται σε ένα λιθόκτιστο νεοκλασικό κτήριο του 1930 στη συμβολή των οδών Κασαβέτη και Γεωργαντά. Η παρούσα έκθεση υλοποιήθηκε με τη συνεργασία του Δήμου Κηφισιάς και της Εταιρείας των Φίλων του Αρχαιολογικού Μουσείου Κηφισιάς (ΕΦΑΜΚ), οι οποίοι επωμίσθηκαν με γενναιοδωρία και την οικονομική δαπάνη των εργασιών ήδη από το 2000⁹.

Το μουσειακό πρόγραμμα προσαρμόστηκε στη διάταξη του κτηρίου, το οποίο υπέστη τις απαραίτητες μετατροπές για την έκθεση των ευρημάτων. Η έκθεση αναπτύσσεται στον αξονικό διάδρομο του κτιρίου και σε τέσσερα πλευρικά δωμάτια. Στον ημιυπόγειο χώρο του κτηρίου λειτουργεί εργαστήριο συντήρησης.

Ο σχεδιασμός της έκθεσης αποτελεί σύλληψη της Β' Ε.Π.Κ.Α. και προέκυψε από την ανάγκη διαφύλαξης και προβολής ενός μεγάλου αριθμού ευρημάτων που αποκαλύφθηκαν τα τελευταία χρόνια σε σωστικές ανασκαφές, τόσο σε ιδιωτικά οικοπέδα της Κηφισιάς όσο και κατά τη διάρκεια εκτέλεσης δημοσίων έργων στα βόρεια προάστια. Βασική επιδίωξη της Β' Εφορείας Αρχαιοτήτων υπήρξε η ανάδειξη της σημασίας των αρχαίων δήμων της βόρειας Αττικής και η παρουσίαση της διαχρονικής κατοίκησης της Κηφισιάς από τους γεωμετρικούς έως και τους ρωμαϊκούς χρόνους¹⁰.

Κεντρική θέση στην έκθεση καταλαμβάνουν τα πλούσια ευρήματα της Κηφισιάς. Δεν απουσιάζουν όμως και μαρτυρίες από άλλους αρχαίους δήμους όπως οι αρχαιότητες που εντοπίστηκαν στις ανασκαφές της Αττικής οδού, στο Δήμο Αμαρουσίου και εκείνες που βρέθηκαν κατά μήκος της κοίτης του ρέματος Παναγίτσας, στην Παλλήνη.

Στη συλλογή εκτίθενται γλυπτά κυρίως των ρωμαϊκών χρόνων (2^{ος} αι.μ.Χ), περίοδο κατά την οποία έζησε στην Κηφισιά ο Ηρώδης Αττικός. Ανάμεσα σε

⁹ <https://www.kifissia.gr/el/ArxaiologikiSyllogiKifisias>

¹⁰ <https://www.kifissia.gr/el/ArxaiologikiSyllogiKifisias>

αυτά μπορεί κανείς να θαυμάσει καθιστή παιδική μορφή, γλυπτή μορφή παιδιού επάνω σε δελφίни κ.α., προερχόμενα από Νυμφαίο. Η επιτύμβια στήλη της Αρχεστράτης, που βρέθηκε κατά μήκος της κοίτης του ρέματος Παναγίτσας στην Παλλήνη και χρονολογείται στο 340/330 π.Χ., κοσμεί την Αρχαιολογική Συλλογή της Κηφισιάς. Η στήλη αυτή αποτέλεσε και το έναυσμα για το πρώτο εκπαιδευτικό έργο της Β' Ε.Π.Κ.Α., η έκδοση του οποίου έγινε με χορηγία της Ε.Φ.Α.Μ.Κ.

Εκτός από τα μαρμάρινα γλυπτά στη Συλλογή εκτίθενται και κεραμικά ευρήματα από διάφορες θέσεις της αρχαιολογικής ζώνης των βορείων προαστίων, όπως το αρχαίο Άθμονο (Μαρούσι). Πρόκειται για χάλκινα και πήλινα αγγεία που βρέθηκαν σε αρχαία νεκροταφεία, με εξέχουσα θέση τις λευκές ληκύθους του «Ζωγράφου του Αχιλλέα» (440π.Χ.)¹¹.

Ανάμεσα στα πλούσια πήλινα και χάλκινα ευρήματα της Κηφισιάς, συγκαταλέγονται ταφικά σύνολα που βρέθηκαν στην ανασκαφή του δημόσιου νεκροταφείου του αρχαίου δήμου Κηφισιάς, που ήταν σε χρήση τουλάχιστον από τον 8ο αιώνα π.Χ. έως και τον 4ο αιώνα μ.Χ. Τα αρχαιότερα ευρήματα της αίθουσας προέρχονται από το νεκροταφείο αυτό και είναι κτερίσματα της γεωμετρικής περιόδου (αμφορείς, δίσκοι σκύφοι, δίσκοι πινάκια, οينوχόες), διακοσμημένα με γεωμετρικά μοτίβα, καθώς και μεταλλικά αντικείμενα, όπως σιδερένιο ξίφος, χάλκινος λέβητας κ.α.

Επιπλέον σημαντικά ευρήματα αρχαϊκών, κλασικών, ελληνοιστικών και ρωμαϊκών χρόνων μαζί με το πλούσιο φωτογραφικό και εποπτικό υλικό, ολοκληρώνουν την εικόνα για την κοινωνική και πολιτιστική ζωή της περιοχής. Θα άξιζε να σημειωθεί ότι το παρόν εγχείρημα δεν είναι παρά μόνο προοίμιο ενός μεγαλύτερου Μουσείου το οποίο αποτελεί κοινό στόχο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των φίλων του Πολιτισμού¹².

Το 2008, στην περιοχή της Κάτω Κηφισιάς, επί της οδού Ανοίξεως 6 – μεταξύ των οδών Χαρ. Τρικούπη και Πύρρου, εντοπίστηκαν κατά τη διάνοιξη φρεατίου για την κατασκευή δικτύου της Εταιρείας Παροχής Αερίου δύο ταφές-

¹¹ Καστάνης 2005

¹² Καστάνης 2005

εγχυτρισμοί. Οι δύο πίθοι βρέθηκαν σε αποσπασματική κατάσταση, με ρωγμές που είχαν προκληθεί σε παλαιότερους χρόνους και σε διαταραγμένη επίχωση. Τα ευρήματα μεταφέρθηκαν στην Αρχαιολογική Συλλογή Κηφισιάς όπου πραγματοποιήθηκε η συντήρηση και η καταγραφή τους στο ευρετήριο της συλλογής.

Εικόνα 8 – Το κτήριο που στεγάζει την συλλογή

Ο Ενεπίγραφος Σκύφος της Κηφισιάς

Σε σωστική ανασκαφή που πραγματοποιήθηκε στην οδό Σπάρτης στην Κηφισιά αποκαλύφθηκαν αρκετοί τάφοι που χρονολογούνται από τον 6^ο έως 4^ο αιώνα π.Χ. Οι τάφοι ήταν φτωχικοί. Μεταξύ αυτών υπήρχε και ένας στον οποίο δεν βρέθηκαν οστά παρά μόνο δύο κτερίσματα¹³.

Ο σκύφος ο οποίος βάσει άλλων παρομοίων που έχουν βρεθεί χρονολογήθηκε 480-465 π.Χ. Στο εξωτερικό τοίχωμα του σκύφου μετά από αναστροφή του αγγείου χαράχθηκαν έξι ανδρικά ονόματα σε πτώση γενική ενώ στον τάφο η λέξη δραπετής σε πτώση ονομαστική. Οπότε θα μπορούσε ενδεχομένως ο Αριστείδης και οι γιοί του να βρέθηκαν σε κάποιο συμπόσιο, μοιράστηκαν το ίδιο αγγείο πόσεως και σε ανάμνηση του γεγονότος χάραξαν τα ονόματα τους στο αγγείο. Αξιοσημείωτο είναι ότι μέσα στα ονόματα που χαράχθηκαν στον σκύφο ήταν και αυτό του Περικλή.

¹³ <https://www.kifissia.gr/el/ArxaiologikiSyllogiKifisias>

Εικόνα 9. Ο αρχαιοελληνικός σκύφος της Κηφισιάς (πηγή από : <https://www.kifissia.gr/el/ArxaiologikiSyllogiKifisias>)

2. Κεφάλαιο 2^ο – Η Πόλη της Κηφισιάς στη Βυζαντινή και Οθωμανική Περίοδο

2.1 Συνοπτική ιστορία

Στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες, διάφορες φυλές βαρβάρων κατέκλυσαν ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη αφήνοντας στο διάβα τους καταστροφές και ερείπια. Το 267 μ.Χ. η Αθήνα και η Αττική πέρασαν δύσκολες στιγμές καθώς μία στρατιά Ερούλων έφτασε με πεντακόσια πλοία στον Πειραιά και αφού αποβιβάστηκε εκεί άρχισε να λεηλατεί το λιμάνι και όλες τις γύρω περιοχές. Από τη μανία τους δεν γλίτωσε σπιθαμή γης παρά μόνο η Ακρόπολη, που σώθηκε χάρη στο τείχος που την προστάτευε¹⁴.

Σύμφωνα με μια διήγηση, την ώρα που οι βάρβαροι ετοιμάζονταν να κάψουν ένα σωρό πολύτιμα χειρόγραφα για να ζεσταθούν, κάποιος γηραιός αρχηγός τους προσπάθησε να τους αποτρέψει λέγοντας ότι έπρεπε να αφήσουν τα χειρόγραφα στους Αθηναίους γιατί όσοι ασχολούνταν με τα γράμματα ήταν άνθρωποι ακίνδυνοι. Όμως ο γέρος διαψεύστηκε πολύ γρήγορα, αφού αυτός που κατάφερε τελικά να αναχαιτίσει τούτα τα άγρια στίφη ήταν ακριβώς ένας άνθρωπος των γραμμάτων, ο ιστορικός Πόμπλιος Ερρένιος Δέξιππος, γνωστός για τη ρητορική του δεινότητα και τη μεγάλη του μόρφωση.

¹⁴ Καστάνης 2005.

Στα χρόνια του Βυζαντίου, η Αθήνα και τα περίχωρά της παρέμειναν σχεδόν στην αφάνεια. Ήταν μάλιστα για τους Βυζαντινούς τόσο δευτερεύουσα η σημασία της πάλαι ποτέ ένδοξης Αθήνας ώστε ελάχιστοι ηγεμόνες τους ενδιαφέρθηκαν να την επισκεφθούν. Στα χρόνια αυτά η Κηφισιά ερημώθηκε.¹⁵

Κατά την Οθωμανική περίοδο η περιοχή της Κηφισιάς είχε εξελιχθεί σε μεγάλο διοικητικό και ισλαμικό κέντρο ενώ στην περιοχή κατοικούσα ο σερντάρης, ο τοπικός αρχηγός των γενίτσαρων. Επίσης ο κεχαγιάς, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την διαχείριση των οικονομικών. Η ύπαρξη των Οθωμανών αξιωματούχων μας δηλώνει ότι η Κηφισιά ήταν μια πόλη η οποία αποτέλεσε τον πυρήνα της ευρύτερης περιοχής σε διοικητικό και οργανωτικό επίπεδο.

Ο νέος χαρακτήρας που φαίνεται πως απέκτησε η Κηφισιά, αποτυπώνεται από την ύπαρξη Μουσουλμανικών τεμενών, μιναρέδων, τεκέδων, μεντρεσέδων αλλά και του τζαμιού. Η Κηφισιά κατά την περίοδο αυτή, διάνυσε ακμή και ευημερία και αυτό μπορεί να φανεί από το ύψος της φορολογίας των κατοίκων. Σύμφωνα με ιστορικές πηγές, προκύπτει ότι η Κηφισιά αποτελούσε την μεγαλύτερη κωμόπολη ύστερα από αυτή των Αθηνών ενώ ως βασική πηγή πλούτου ήταν η παραγωγή ελαιόλαδου το οποίο ήταν άφθονο στην περιοχή και αυτό δικαιολογείται από τους πολλούς ελαιώνες που περιβάλλαν την πόλη¹⁶.

2.2. Εκκλησιαστικά μνημεία

Τα εκκλησιαστικά μνημεία που εντοπίζονται στην περιοχή της Κηφισιάς, είναι στην πλειοψηφία τους εξωκλήσια των βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων. Το παλιότερο μνημείο (12^{ος} αιώνας) είναι αυτό της Παναγίας της Ξυδούς που βρίσκεται επί της οδού Τατοΐου κοντά στην περιοχή του σταθμού της Κηφισιάς. Αρχικά είχε την ονομασία *το Γενέθλιον της Παναγίας* και αργότερα έλαβε το σημερινό της όνομα Παναγία η Ξυδού. Σύμφωνα με τους θρύλους στην περίοδο της Τουρκοκρατίας το εκκλησάκι μετατράπηκε σε αποθήκη κρασιού από τους Οθωμανούς οι οποίοι

¹⁵ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

¹⁶ Καστάνης 2005. Σιμώνη- Λιόλου 2002.

κατέβασαν τις εικόνες και τις χρησιμοποίησαν σαν ράφια που έβαλαν επάνω βαρέλια με κρασί.

Όταν οι Οθωμανοί όμως θέλησαν να δοκιμάσουν το κρασί αυτό είχε μετατραπεί σε ξύδι. Αυτό το γεγονός προφανώς και αποδόθηκε σε θαύμα της Παναγίας. Μια δεύτερη εκδοχή σύμφωνα με τους κατοίκους της Κηφισιάς είναι ότι το όνομα του ιερού ναού προέρχεται από τον κτήτορα του Ξύδη. Ο ιερός ναός έχει σχήμα σταυρού ενώ η τοιχοποιία είναι από απλή λιθοδομή και τα χαρακτηριστικά αυτά μαρτυρούν ότι ανήκει στην περίοδο 864 -1294 μ.Χ.¹⁷

Εικόνα 10 - Ο Μικρός Ναός της Παναγίας της Ξυδούς (Πηγή : Προσωπικό αρχείο)

Το δεύτερο μνημείο Βυζαντινής περιόδου που συναντά κανείς στο Δήμο της Κηφισιάς, είναι η Παναγία η Χεληδονού που βρίσκεται πάνω στην πλαγιά που κατέβαινε το ρέμα της Χεληδονούς το οποίο είναι γεμάτο με πεύκα και πλατάνια και αποτελεί θέρετρο και σημείο αναφοράς πολλών πιστών λόγω του εξαιρετικού περιβάλλοντος και του σημείου που βρίσκεται μέσα στην πλούσια φύση που έχει η περιοχή και περιβάλλει το ναό. Μαζί με τον ναό, υψίστης σημασίας αποτελεί το σπήλαιο. Θαυμάσιο δείγμα τοιχογραφίας του ναού αποτελεί η Κοίμηση και η Μετάσταση της Θεοτόκου.

Μέχρι το 1968, η Παναγία η Χεληδονού θεωρούνταν μετόχι του Αγίου Βλασίου της Μητρόπολης του Μενιδίου, ενώ αργότερα παραχωρήθηκε διοικητικά στην Αγία

¹⁷ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Τριάδα της Κηφισιάς. Υπάρχουν αρκετές εικασίες σχετικά με την ονομασία του ναού. Όταν οι κάτοικοι της περιοχής κινδύνεψαν από τους κατακτητές, ένα χελιδόνι πέταξε μέσα σε μια σπηλιά επειδή όμως ήταν χειμώνας θεωρήθηκε προάγγελος της νίκης των Ελλήνων οι οποίοι επιτέθηκαν και νίκησαν. Σε ανάμνηση αυτού του γεγονότος κατασκεύασαν αυτή την εκκλησία και την ονόμασαν Παναγία η Χελιδονού¹⁸.

Σύμφωνα με μια άλλη παράδοση, κατά την Τουρκοκρατία υπήρχαν μέσα στο χώρο του ναού καλόγριες τις οποίες ο πασάς θέλησε να τις ετοιμάσει και εκείνες παρακάλεσαν την Παναγία για να σωθούν και αυτή τις άκουσε και τις μεταμόρφωσε σε χελιδόνια για να φύγουν μακριά και να σωθούν. Το ιστορικό εκκλησάκι της Χελιδονούς γιορτάζεται κάθε χρόνο της Ζωοδόχου Πηγής ενώ πραγματοποιείται μεγάλος πανηγυρικός δίνοντας συνέχεια σε μια παράδοση χρόνων¹⁹.

Εικόνα 11 - Το εκκλησάκι της Παναγίας της Χελιδονούς (Πηγή : Προσωπικό Αρχείο)

Ένα εξίσου σημαντικό εκκλησιαστικό μνημείο που βρίσκεται στην περιοχή της Κηφισιάς, είναι ο Ναός των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων που είναι μια μικρή ξυλόστεγη βασιλική με ημικυκλική αψίδα στο ιερό. Ο ναός κτίστηκε τον 16^ο αιώνα το 1560 μ.Χ. με τοιχογραφίες του μοναχού Νικολάου που αγιογράφησε το 1562 μ.Χ. Για την τοιχοποιία του ναού χρησιμοποιήθηκαν λαξευμένοι λίθοι ενώ διακρίνονται τμήματος αγάλματος της Ρωμαϊκής περιόδου²⁰.

¹⁸ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

¹⁹ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

²⁰ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Στις αρχές του 1990, το εκκλησάκι μεταφέρθηκε από την αρχική του θέση που ήταν επί της λεωφόρου Κηφισιάς έτσι ώστε να διευκολυνθεί η διαπλάτυνση της λεωφόρου. Αποφασίστηκε η μεταφορά του ναού στις 15 Ιουλίου του 1991, ο βάρους 140 τόνων ναός γλίστρησε ως σύνολο πάνω σε ράγες για 37 μέτρα περίπου από την αρχική του θέση, απόσταση την οποία διάνυσε σε 5 μέρες. Το έργο αυτό επινοήθηκε και υλοποιήθηκε από τον μηχανικό και αρχιτέκτονα Δημήτρη Κορρέ. Κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του ανακαλύφθηκαν μέλη Ρωμαϊκών γλυπτών.

Σύμφωνα με πηγές ο ναός αυτός κατά τον 7^ο αιώνα, αποτελούσε κιόσκι που το χρησιμοποιούσαν κυνηγοί. Αργότερα μετατράπηκε σε εκκλησία καθώς βρέθηκε η εικόνα των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων που σήμερα βρίσκεται στον προαύλιο χώρο της ιεράς Μητρόπολης και Πολιούχου της Κηφισιάς Αγίου Δημητρίου. Η μεταφορά της εκκλησίας αυτής αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα και πλέον πρωτοποριακά επιτεύγματα για την εποχή, καθώς έγινε με μεγάλη ακρίβεια ώστε να διατηρηθεί αλώβητος ο ιερός ναός και παράλληλα να προχωρήσουν δίχως προβλήματα οι εργασίες δια πλάτυνσης μιας τόσο σημαντικής λεωφόρου που ενώνει την περιοχή με το κέντρο της Αθήνας²¹.

Εικόνα 12 - Όψη του Ιερού Ναού των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων

²¹ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Ένας ακόμα σημαντικός ναός που βρισκόταν στον Δήμο Κηφισιάς και αποτελεί μνημείο Βυζαντινής εποχής και τέχνης, είναι ο ναός του Αγίου Στεφάνου που δυστυχώς σήμερα εντοπίζονται μόνο τα ερείπια του στη δεξιά όχθη του ρεύματος της Πύρνας, λίγο πιο πάνω από την γνωστή σπηλιά των Νυμφών. Το μικρό εκκλησάκι, δυστυχώς, μπορεί να διακριθεί με μεγάλη δυσκολία αλλά σώζονται εντός αυτού λείψανα αρχαίου οικοδομήματος των αυτοκρατορικών χρόνων.

Στο κέντρο της μεσημβρινής πλευράς υπάρχουν τρεις μονόλιθες παραστάδες και ανώφλι. Στην μέση του τετράπλευρου λίθου που αποτελεί το υπέρθυρο διακρίνεται ένας γλυπτός βυζαντινός σταυρός. Εικάζεται ότι τα ερείπια που βρίσκονται πλησίον του ναού ανήκαν στη θέση ενός αρχαίου ιερού ίσως ενός από εκείνα που ίδρυσε ο Ηρώδης ο Αττικός στην περιοχή ανάμεσα στην Κηφισιά και στον Μαραθώνα. Μέσα στο εκκλησάκι υπάρχει ένας κιονίσκος ευτελώς επεξεργασμένος ύψους 1.60 μέτρων και διαμέτρου 0,30 μέτρων.

Εικόνα 13 - Το ρέμα της Πύρνας πλησίον του ναού του Αγίου Στεφάνου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Τέλος στην ευρύτερη περιοχή του προαστίου της Κηφισιάς, σώζονται ακόμα κάποιοι ναοί Βυζαντινής εποχής και τέχνης. Ένας από αυτούς είναι η μονόκλιτη βασιλική ερειπωμένη των Αγίων Θεοδώρων που άλλοτε χρησίμευε σαν ναός του παλαιού νεκροταφείου της Κηφισιάς η οποία βρίσκεται σήμερα απέναντι από την οικία

του Διομήδη Κυριακού. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη θέση της σήμερα βρίσκεται ένα κιονόκρανο για να την υποδηλώνει²².

Ακόμα ένας ναός είναι αυτός του Αγίου Νικολάου μια βασιλική ξυλόστεγη και μονόκλιτη με πολλά βυζαντινά γλυπτά και βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από τον σιδηροδρομικό σταθμό της Κηφισιάς στο κτήμα Ξενάκη. Επίσης η Αγία Κυριακή είναι μονόκλιτη βασιλική ερειπωμένη εντελώς, ο Ταξιάρχης που βρίσκεται στην οδό Τατοΐου μέσα στο κτήμα Παπαϊωάννου και είναι καμαροσκέπαστη βασιλική με ημιεξαγωνική ασπίδα ιερού και τα παράθυρά της είναι σαν πολεμίστρες.

Ο Άγιος Γεώργιος ο οποίος βρίσκεται στο Στροφίλι είναι επίσης μια μονόκλιτη καμαροσκέπαστη βασιλική, ενώ η Μεταμόρφωση του Σωτήρος είναι επίσης μικρή καμαροσκέπαστη βασιλική που σήμερα σώζεται δίπλα στην Μητρόπολη του ιερού ναού της Μεταμορφώσεως στην πλατεία του Κεφαλαρίου στην Κηφισιά.

Εικόνα 14 - Ο Ιερός Ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στο Κεφαλάρι

2.3. Οθωμανικά Μνημεία

Το τζαμί της Κηφισιάς ήταν ιδιαίτερα επιβλητικό και ογκώδες περίπου στα 150 τ.μ μαζί με τον μιναρέ και βρισκόταν μεταξύ του υψώματος της εκκλησιάς των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων και τη πλατεία πλατάνου στο κέντρο της Κηφισιάς. Για τον λόγο ότι η Κηφισιά αποτελούσε οικουμενικό και διοικητικό κέντρο της περιοχής κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, το τζαμί έπρεπε να καλύπτει τις ανάγκες πολλών πιστών

²² Σιμώνη- Λιόλου 2002.

από τις γύρω περιοχές και έτσι δημιουργήθηκε αυτό το μεγάλο οικοδόμημα όπου μέρος των ερειπίων του σώζονται μέχρι και σήμερα.

Αρχιτεκτονικά ακολουθούσε τον απλό και διαδομένο τύπο μίας τετράγωνης αίθουσας, στεγασμένης μέσω σφαιρικών τριγώνων με τρούλλο, ο οποίος είχε εξωτερικά οκταγωνικό τύμπανο. Στην πλευρά της πρόσοψης υπήρχε στοά (ρεβάκ) ή κλειστός προθάλαμος, ενώ στο νοτιοδυτικό άκρο υψωνόταν ο μιναρές. Για τη χρονολογία και τις συνθήκες ίδρυσης του δεν υπάρχουν ειδήσεις. Με βάση την παλαιότερη μνεία του, που βρίσκεται στον Τσελεμπή, είναι κτίσμα των πριν από το 1667 χρόνων. Κατά την Επανάσταση λεηλατήθηκε και αργότερα φιλοξένησε στρατόνα. Κατεδαφίστηκε τη δεκαετία του 1890, σήμερα διατηρούνται λείψανα της βάσης του μιναρέ, πιθανώς και του νοτιοανατολικού τοίχου²³.

Η Κρήνη βρισκόταν στην πλατεία του Πλατάνου, λίγα μέτρα νοτιοδυτικά του τζαμιού. Σύμφωνα με τη σωζόμενη απεικόνιση της από τον Hansen, είχε την τυπική για οθωμανικές κρήνες αψιδωτή μορφή, με θλαστό τόξο εγγεγραμμένο σε ορθογώνιο και με εισέχουν τύμπανο, από το οποίο έρρεε το νερό και έπεφτε σε μια λίθινη γούρνα. Είναι άγνωστο πότε κτίστηκε - θα μπορούσε να θεωρηθεί σύγχρονη του τζαμιού, δεδομένης της σημασίας που έχει το νερό στη λατρευτική πρακτική των μουσουλμάνων. Κατεδαφίστηκε στη δεκαετία του 1890, μαζί με τα υπόλοιπα οθωμανικά κτίσματα που σώζονταν ακόμη στην Κηφισιά. Τέλος, την ύπαρξη λουτρών (χαμάμ) στην Κηφισιά μαρτυρεί ο περιηγητής Ε. Τσελεμπή. Ο Αλ. Φιλαδελφεύς αναφέρει ότι σώζονταν μέχρι τα τέλη του 19ου αι., οπότε και κατεδαφίστηκαν μαζί με το τζαμί. Η θέση τους δεν είναι γνωστή, ενώ δεν έχει επισημανθεί κάποια απεικόνιση που να διασώζει τη μορφή τους. Η ανέγερση τους σχετίζεται προφανώς με τον χαρακτήρα της Κηφισιάς ως εξοχικό θέρετρο των Οθωμανών²⁴.

Κεφάλαιο 3°. Η Κηφισιά μετά την Ίδρυση του Ελληνικού Κράτους (19^{ος}- αρχές 20ού αιώνα)

3.1.Συνοπτική ιστορία

²³ Καστάνης 2005. Σιμώνη- Λιόλου 2002.

²⁴ Καστάνης 2005. Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Κατά την περίοδο της δημιουργίας και εδραίωσης του ελληνικού κράτους, το καταπράσινο προάστιο της Κηφισιάς αποτέλεσε πόλο έλξης επιφανών προσωπικοτήτων της εποχής. Κάποιοι από αυτούς ήταν ο Ραγκαβής, ο Μαυρομιχάλης, ο Σούτσος και ο Μπότσαρης. Την περίοδο αυτή η Κηφισιά θύμιζε περισσότερο χωριό παρά μια αστική περιοχή για αυτό το λόγο αποτέλεσε πηγή έλξης πολλών παραθεριστών και επισκεπτών χωρίς να έχει αλλοιωθεί η φύση της περιοχής²⁵.

Το τζαμί που χτίστηκε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και βρισκόταν στην κεντρική πλατεία πλέον χρησίμευε σαν αστυνομικός σταθμός ενισχυμένος με πολεμίστρες για την άμυνα εναντίον των ληστών που συχνά λεηλατούσαν στην περιοχή. Αργότερα το τζαμί κατεδαφίστηκε προκειμένου να επιτευχθεί η επέκταση της πλατείας²⁶.

Κατά την βασιλεία του Όθωνα στην Ελλάδα, η Κηφισιά αποτέλεσε καλοκαιρινό θέρετρο του Βαυαρού μονάρχη καθώς σύμφωνα με ιστορικές πηγές ο ίδιος κατοικούσε σε ένα όμορφο σπίτι στην οδό η οποία πήρε και το όνομα του. Η πολυτελέστατη και αρχοντική κατοικία, η οποία τον φιλοξενούσε ανήκε σε έναν πλούσιο ευπατρίδη, τον Οικονομίδη. Από το 1858 όμως όταν ο Τοσίτσας οικοδόμησε ένα κτίριο στην Κηφισιά, ο Όθωνας συνήθιζε να παραθερίζει εκεί τα καλοκαίρια του²⁷.

²⁵ Καστάνης 2005.

²⁶ Καστάνης 2005.

²⁷ Καστάνης 2005.

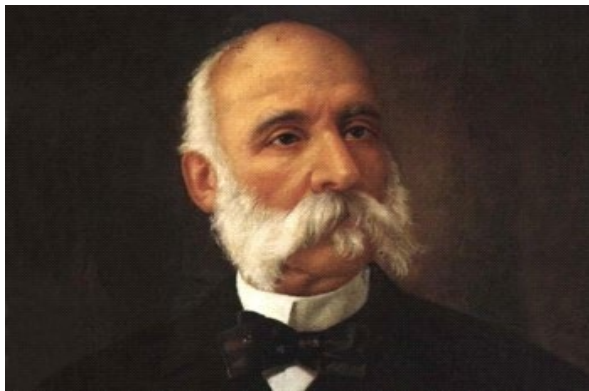
Εικόνα 15 - Η Οδός Όθωνος στη σημερινή Κηφισιά (πηγή προσωπικό αρχείο)

Στη συνέχεια ξεκίνησαν να κτίζονται στην Κηφισιά πολλές παραθεριστικές οικίες. Μια από αυτές ήταν και η έπαυλη του τότε πολιτικού Θεοδώρου Δηλιγιάννη στην οδό Λεβίδου 19, ο οποίος ήταν ένας από τους πολλούς επιφανείς που έδειξε έμπρακτα την αγάπη του για την Κηφισιά γιατί με δικές του πρωτοβουλίες βοήθησε στην ανάπτυξη της περιοχής μέσω της κατασκευής δρόμων και ρυμοτομικών σχεδίων.

Επίσης με δικές του προσπάθειες παραχωρήθηκε στον οικισμό το Άλσος της Κηφισιάς, το οποίο ανήκε στην εταιρεία σιδηροδρόμων Αττικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι η κοινότητα της Κηφισιάς το 1931 τοποθέτησε προς τιμήν του προτομή εντός του άλσους στην οποία αναγράφεται *«Τω Θ.Π Δηλιγιάννη, Η κοινότης Κηφισιάς ευγνωμονούσα 1931»*.

Εικόνα 16 - Η οικία του Θεόδωρου Δηλιγιάννη στην Κηφισιά (πηγή: Καραβία 1998)

Εικόνα 17 - Πορτρέτο του Θεόδωρου Δηλιγιάννη (πηγή από: <https://www.sansimera.gr/biographies/165>)

3.2. Τα Αρχοντικά της Κηφισιάς

Η Κηφισιά κατά τον 19ο αιώνα εξελίσσεται με γοργούς ρυθμούς ιδιαίτερα προς το τέλος του αιώνα έχοντας επηρεαστεί από την ευρεία διάδοση του ρεύματος του Ρομαντισμού που είχε ξεκινήσει στην Αγγλία και την Γερμανία ήδη από τα τέλη του 18ου αιώνα²⁸.

Οι αρχιτέκτονες της εποχής σχεδίασαν κατοικίες με τη ρομαντική αρχιτεκτονική ξεφεύγοντας έτσι από το νεοκλασικό ύφος. Κάποιες από τις εξαιρέσεις αρχιτεκτονικά, ήταν οι επαύλεις που διατηρούσαν τον νεοκλασικό ύφος και συνεχίζουν

²⁸Καστάνης 2005.

μέχρι και σήμερα να κοσμούν την περιοχή της Κηφισιάς. Μια εξαιρετική κατασκευή αποτέλεσε η δημιουργία της έπαυλης «Χρυσάνθεμο» στην οδό Τατοΐου 21. Κτίστηκε το 1890 και λίγα χρόνια αργότερα φιλοξένησε εκεί τον στρατηγό Σπυρίδωνα Τρικούπη.

Το κτήριο περιλαμβάνει δύο κύριους ορόφους, ημιυπόγειο, μεσόροφο, και προεξέχοντα πύργο. Η πρόσοψη του είναι λιτή και συμμετρική μένοντας πιστή στην νεοκλασική αρχιτεκτονική. Συνδυάζει τον κλασικισμό με την ελεύθερη σύνθεση και φαντασία δίνοντας έτσι ένα πολύ ενδιαφέρον αποτέλεσμα. Στην ανατολική πλευρά του κτηρίου υπάρχει μια εντυπωσιακή είσοδος αποτελούμενη από μια μαρμάρινη σκάλα η οποία καταλήγει στην πλακόστρωτη βεράντα. Η κεντρική πόρτα είναι φτιαγμένη από ξύλο και φέρει ανάγλυφες παραστάσεις, αέτωμα και μαρμάρινες παραστάδες. Η στέγη του κεντρικού τμήματος είναι δίκλινη.

Η δεύτερη νεοκλασική έπαυλη στην περιοχή της Κηφισιάς είναι η πασίγνωστη «Ατλαντίς», αρχιτέκτονας της οποίας είναι ο Ερνέστος Τσίλλερ. Οικοδομήθηκε το 1897 για τον Σόλωνα Βλαστό, εκδότη της ελληνόφωνης εφημερίδας της Νέας Υόρκης Ατλαντίς. Το κτίσμα αποτελείται από δυο ορόφους. Το ισόγειο εξωτερικά διαθέτει μια στεγασμένη στοά που περιβάλλεται από περιστύλιο με ημικυκλικά τόξα. Η στοά αυτή δημιουργεί έναν εξώστη στον επάνω όροφο, ο οποίος στις δυο πλευρές είναι στεγασμένος με σταυροθόλια.

Η λιθοδομή αποτελείται από πελέκητες πέτρες. Στον εξώστη υπάρχει διακόσμηση με ζωγραφικές παραστάσεις που παραπέμπουν στην Πομπηία. Η αρχιτεκτονική κατασκευή δίνει έμφαση στη συμμετρία. Το κτήριο διαθέτει ποικιλία η οποία δένει αρμονικά με την συμμετρία του συνόλου. Ο Τσίλλερ προσπάθησε να δώσει μια άλλη διάσταση στον νεοκλασικισμό, εισάγοντας ελευθερία στην αρχιτεκτονική σύνθεση με τη χρήση γνήσιων νεοκλασικών γραμμών²⁹.

²⁹ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Εικόνα 18 - Η έπαυλη «Ατλαντίς» όπως είναι σήμερα στην Κηφισιά

Στις αρχές του 20^{ού} αιώνα, το νεοκλασικό ρεύμα οδεύει προς το τέλος του και η αρχιτεκτονική σχεδίαση δίνει έμφαση στην παρουσίαση των όγκων και στην διαφοροποίηση της λεπτομέρειας. Μια ακόμα νεοκλασική έπαυλη η οποία θεωρείται μια ειδυλλιακή κατοικία είναι η βίλλα του Αιγυπτιώτη μεγαλοεπιχειρηματία Καζούλη που είναι μείγμα νεοκλασικισμού και αναγεννησιακού ρυθμού.

Η πολυτελέστατη αυτή έπαυλη χτίστηκε το 1910 και βρίσκεται επί της οδού Κηφισιάς πολύ κοντά στο Ζηρίνιο εθνικό στάδιο και μπορεί κανείς να το αντικρίσει στη σημερινή Κηφισιά ακριβώς με την είσοδο στην περιοχή ερχόμενος από την Αθήνα. Η είσοδος της βίλλας διατηρεί το αναγεννησιακό χαρακτήρα σε συνδυασμό με νεοκλασικούς κίονες. Ο τρούλος αποτελεί δυσανάλογο τμήμα του κτηρίου το οποίο προσπαθεί να δεθεί αρμονικά με το υπόλοιπο κτίσμα. Η βαριά σιδερένια πύλη, τα περίτεχνα γλυπτά λιοντάρια (έργο του διάσημου γλύπτη Δημήτρη Φιλιππότη), η μεγάλη μαρμάρινη σκάλα και ο επιβλητικός τρούλος αποτελούν ένα μείγμα νεοκλασικισμού και αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής και προκαλούν δέος³⁰.

³⁰ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Ο αρχιτέκτονας Παναγιώτης Αριστόφρων, γαμπρός του ιδιοκτήτη, φιλοτέχνησε τον τρούλο που κοσμεί μέχρι σήμερα το κτίριο. Ο Παναγιώτης Αριστόφρων ήταν μελετητής του Πλάτωνα και είχε δημιουργήσει πολύτιμη βιβλιοθήκη φιλοσοφικών έργων, ενώ επιθυμία του ήταν η βίλα να γίνει κάποτε κέντρο μελέτης του μεγάλου φιλοσόφου, κάτι που δεν έμελλε να πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα. Την περίοδο της Κατοχής η έπαυλη, κατελήφθη από τους Γερμανούς και διετέλεσε φρουραρχείο των SS. Οι αστικοί θρύλοι κάνουν λόγο για την ύπαρξη φαντασμάτων μέσα στην έπαυλη λόγω των βασανιστηρίων που υπέστησαν εκεί συλληφθέντες αντιστασιακοί.

Οι φρικιαστικές μέθοδοι βασανισμού των SS, οδήγησαν στον θάνατο 12 Ελλήνων, οι οποίοι θάφτηκαν στον κήπο της έπαυλης. Μια ακόμη φήμη που έρχεται να ενισχύσει την υποτιθέμενη ύπαρξη φαντασμάτων αποτελεί η δολοφονία μιας δημοσιογράφου από τους Γερμανούς, έξω από την έπαυλη. Άλλη μια αφορμή για τους μύθους σχετικά με τη βίλα αποτελεί το γεγονός ότι είναι χτισμένη πάνω σε ένα τούρκικο νεκροταφείο. Τα υπόγεια περάσματα, όπως η φημολογούμενη σήραγγα που συνέδεε την έπαυλη κατοικία με το παρεκκλήσι του Αγ. Παύλου, μέσα στο ΚΑΤ, οι τεράστιοι διάδρομοι και τα σκοτεινά δωμάτια προκαλούν δέος στον επισκέπτη, εξάπτοντας την φαντασία του.

Η «Βίλα Καζούλη» έχει φιλοξενήσει εξέχουσες προσωπικότητες, μεταξύ των οποίων και Βασιλιάς Γεώργιος ο Α'. Μετά την απελευθέρωση από τους Γερμανούς, το κτίσμα χρησιμοποιήθηκε από τον ΕΛΑΣ ενώ το 1949 πέρασε στο Δημόσιο. Εκεί στεγάστηκε το πρώτο νοσοκομείο ΚΑΤ μέχρι το 1952. Από το 1953 μέχρι και το 1955, στέγαζε και περιέθαλπε τους σεισμοπαθείς των Ιονίων Νήσων. Από το 1985 μέχρι το 1987 η βίλα ήταν ιδιοκτησία του ΙΚΑ, ενώ το 1999 στο κτίριο στεγάστηκε το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης. Από τον Ιούνιο του 2014 είναι εγκατεστημένες εκεί οι υπηρεσίες του Πράσινου Ταμείου³¹.

³¹ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

Εικόνα 19 - Πρόσοψη της βίλας Καζούλη στη σημερινή Κηφισιά (πηγή :προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 20 - Η αυλή της βίλας Καζούλη(πηγή: προσωπικό αρχείο)

Ένας αρχιτεκτονικός ρυθμός που ξεκίνησε να αναδεικνύεται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα είναι ο μεσαιωνικός ρυθμός που ανήκει στο ρεύμα των εκλεκτικιστικών κατοικιών. Στην περιοχή της Κηφισιάς υπάρχουν αρκετά μεσαιωνικά κτήρια και ένα από αυτά είναι η έπαυλη Ζούρα της οδού Μπενάκη 8 και Πεσματζόγλου στο Στροφίλι που οικοδομήθηκε από τον αρχιτέκτονα Χάνσεν. Αρχικός ιδιοκτήτης ήταν η οικογένεια Βουδούρη και αργότερα ο Ιωάννης Τρικούπης.

Πρόκειται για διώροφο κτίριο με υπόγειο, υπερυψωμένο ισόγειο, όροφο και σοφίτα. Διακρίνεται για το συγκερασμό στοιχείων του νεοκλασικισμού και του γαλλικού μπαρόκ. Η διάκριση σε βάση, κορμό και στέψη, η διπλή μαρμάρινη σκάλα στην είσοδο, το επιβλητικό προστώο της εισόδου και η κεντρική στέψη με ημικυκλική αψίδα, αλλά και ο γωνιακός πύργος που παραπέμπει σε νεορομαντικές επιρροές και ιταλικό μπαρόκ αποτελούν βασικά μορφολογικά και δομικά χαρακτηριστικά της οργάνωσης της έπαυλης. Ο φέρων οργανισμός είναι από εμφανή λιθοδομή στη βάση, επιχρισμένη λιθοδομή στον κορμό και ξύλινες στέγες στη στέψη.

Εικόνα 21 - Η βίλλα Ζούρα σήμερα στην Κηφισιά (πηγή :προσωπικό αρχείο)

Μια ακόμα έπαυλη παρόμοιας αρχιτεκτονικής που κτίστηκε στις αρχές του 20^{ού} αιώνα είναι αυτή του Χρήστου Αποστολίδη η οποία βρίσκεται στην οδό Τατοΐου 10 και Δεληγιάννη και είναι ένας καλοδιατηρημένος πύργος της Κηφισιάς. Οι οξυκόρυφοι πύργοι, οι τραπεζοειδείς στέγες και το είδος της τοιχοποιίας αποτελούν γνώρισμα του μεσαιωνικού ρυθμού. Ωστόσο η βεράντα φαίνεται να είναι πιο κοντά στο αναγεννησιακό στυλ³². Όλα τα στοιχεία προσπαθούν να τονίσουν μια ελευθερία απαλλαγμένη από τη συμμετρία. Ο μεσαιωνικός χαρακτήρας της έπαυλης βρίσκεται

³² Καραβία 1988.

πολλές παραλλαγές σε άλλα οικοδομήματα της Κηφισιάς όπως αυτό της οικίας του Στέφανου και Πηνελόπης Δέλτα.

Εικόνα 22 Πύργος Χρήστου Αποστολίδη (πηγή από: <https://www.iefimerida.gr>)

Μεγάλοι ευεργέτες και πολιτικοί είχαν συνδεθεί με το προάστιο άρρηκτα, αρχικά ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ύστερα ο Γεώργιος Παπανδρέου είχαν χτίσει σχολεία κυρίως δημοτικά καθώς και το Μπενάκειο Άσυλο που είχε χτιστεί σε οικόπεδο χαρισμένο από την Πηνελόπη Δέλτα. Για την εποχή εκείνη ,παρά την επωνυμία του, υπήρξε ένας παιδικός σταθμός ιδιαίτερα πρωτοποριακός. Η ζωή των ντόπιων παιδιών ήταν αλλιώς από των παιδιών που ζούσαν στο Στροφίλι η στο Κεφαλάρι. Στους καθημερινούς περιπάτους του ο Στέφανος Δέλτα γέμιζε τις τσέπες των παιδιών με καραμέλες. Η οικία της Πηνελόπης Δέλτα στην Κηφισιά ανεγέρθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα από άγνωστο έως και σήμερα αρχιτέκτονα. Το κτήριο πουλήθηκε από τον πρώτο του ιδιοκτήτη το 1912 στον πατέρα της Πηνελόπης Δέλτα Εμμανουήλ Μπενάκη ο οποίος δυο χρόνια αργότερα το δώρισε στην κόρη του. Η οικογένεια πρωτοκατοίκησε εκεί το 1916 όταν και εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Ελλάδα. Η Πηνελόπη Δέλτα έζησε

στο σπίτι αυτό για 25 χρόνια έως την ημέρα που αυτοκτόνησε στις 2 Μάϊου του 1941 την ημέρα δηλαδή που τα Γερμανικά στρατεύματα εισέβαλλαν στην Αθήνα.

Σε αυτήν την επιβλητική έπαυλη δημιούργησε τα περισσότερα και πιο πετυχημένα μυθιστορήματα της όπως «ο Τρελαντώνης», «ο Μάγκας», «τα Μυστικά του Βάλτου», «Στον καιρό του Βουλγαροκτόνου» και άλλα πολλά. Επίσης μέσα στην οικία της κρατούσε τα προσωπικά της ημερολόγια και μαρτυρίες με συνταρακτικά γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή της αλλά και ιστορικά γεγονότα της εποχής³³.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην συγκεκριμένη οικία φιλοξενήθηκαν πληθώρα προσωπικοτήτων τόσο του πνεύματος όσο και της πολιτικής σκηνής της εποχής καθώς και επιφανείς άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών. Σημαντικό γεγονός που έχει καταγραφεί ιστορικά και σχετίζεται με την οικία της Πηνελόπης Δέλτα είναι η φυγή του Ελευθέριου Βενιζέλου τη νύχτα της 6^{ης} Ιουνίου του 1933 όταν έγινε εναντίον του απόπειρα δολοφονίας³⁴. Το κτήριο είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα όψιμης νεοκλασικής αρχιτεκτονικής των αρχών του 20^{ου} αιώνα με πολλά μορφολογικά στοιχεία από την μεσαιωνική αρχιτεκτονική και με τυπικό πύργο. Το εσωτερικό του είναι λιτό με ξύλινες επενδύσεις χωρίς όμως τις περίτεχνες διακοσμήσεις των αστικών κτισμάτων της περιόδου. Αργότερα έγιναν κάποιες επεμβάσεις που δεν αλλοίωσαν τον χαρακτήρα και το ύφος του οικήματος³⁵. Εδώ και καιρό το αρχοντικό του 19ου αιώνα κοντά στην οδό Τατοΐου της Κηφισιάς όπου έζησε η ιδεολόγος, αγωνίστρια και συγγραφέας Πηνελόπη Δέλτα από το 1916 ως τον τραγικό θάνατό της το 1941 στεγάζει

³³ Καραβία 1988.

³⁴https://www.benaki.org/index.php?option=com_buildings&view=building&id=9&lang=el

³⁵https://www.benaki.org/index.php?option=com_buildings&view=building&id=9&lang=el

Εικόνα 23 - Η Οικία της Πηνελόπης Δέλτα όπως διατηρείται σήμερα (πηγή: προσωπικό αρχείο)

4. Κεφάλαιο 4^ο – Μουσεία και Χώροι Πολιτισμού της Δημοτικής Κοινότητας Κηφισιάς

4.1. Μουσείο Δροσίνη

Ο ποιητής, πεζογράφος και δημοσιογράφος Γεώργιος Δροσίνης γεννήθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1859, σ' ένα αρχοντικό της Πλάκας. Καταγόταν από οικογένεια αγωνιστών του Μεσολογγίου. Χάρη στη φιλομάθειά του, αλλά και στις οικονομικές δυνατότητες που είχαν οι γονείς του, σπούδασε νομικά και φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και στη συνέχεια Ιστορίας της Τέχνης στη Λειψία, στη Δρέσδη και στο Βερολίνο.

Από το 1889 ως το 1897 υπήρξε διευθυντής του περιοδικού Εστία, που ο ίδιος μετέτρεψε σε εφημερίδα το 1894. Την ίδια περίοδο ίδρυσε και διηύθυνε τα περιοδικά Εθνική Αγωγή και Μελέτη, καθώς και το ετήσιο Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος. Το 1899 μαζί με τον Δημήτριο Βικέλα ίδρυσαν το Σύλλογο προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων, που εξέδωσε λογοτεχνικά έργα, λαογραφικές και άλλες μελέτες. Το 1901 ίδρυσε τις σχολικές βιβλιοθήκες και το 1908 το εκπαιδευτικό μουσείο. Συνέβαλε,

επίσης, στην ανέγερση του Οίκου Τυφλών, της Σεβαστοπούλειας Επαγγελματικής Σχολής και της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρίας³⁶.

Το 1918, αγόρασε το σπίτι του θείου του Διομήδη Κυριακού στην Κηφισιά όπου αργότερα έμεινε μόνιμα στην έπαυλη η οποία μετονομάστηκε Αμαρυλλίδα. Από το 1914 ως το 1923 διετέλεσε τμηματάρχης Δημοτικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη σύνταξη του Ιστορικού Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας και στην εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος του Ελευθέριου Βενιζέλου. Το 1924, υπό τη διεύθυνσή του, οργανώθηκε το Μουσείο Κοσμητικών Τεχνών. Έγινε τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών από την ίδρυσή της το 1926, διατέλεσε ο πρώτος Γραμματέας των Δημοσιευμάτων του Ιδρύματος (1926-1928) και τιμήθηκε με το Αριστείο των Γραμμάτων και Τεχνών.

Το μουσείο δημιουργήθηκε το 1997 στη βίλλα Αμαρυλλίς στην Κηφισιά όπου έζησε τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια της ζωής του ο Γεώργιος Δροσίνης (1859-1951), ο ποιητής, πεζογράφος, δημοσιογράφος, ο άνθρωπος της εθνικής δράσης, των κοινωνικών ευαισθησιών, αλλά και των στοχαστικών προσαρμογών, ο άνθρωπος που αγάπησε με πάθος την Ελλάδα. Δεν υπήρξε μετατροπή στους εσωτερικούς χώρους του κτιρίου και δεν αντιμετωπίστηκαν ιδιαίτερες δυσκολίες διότι κατόπιν αναγκαίων επισκευών το κτίριο λειτούργησε σαν μουσείο. Πρωτότυπα βιβλία, που αναφέρονται στον ποιητή, προσωπικά αντικείμενα ανήκουν στο Σύλλογο *"ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ"* και κοσμούν το οίκημα.

Ο Σύλλογος μεριμνά αδιάκοπα για το συνεχή εμπλουτισμό των εκθεμάτων και την εύρυθμη λειτουργία του Μουσείου, σε συνεννόηση με το Δήμο Κηφισιάς, ο οποίος είναι και διαχειριστής του κληροδοτήματος Δροσίνη. Αξίζει να σημειωθεί ότι το κτίριο ανήκει στο Υπουργείο Οικονομικών και το έχει παραχωρήσει στο Δήμο Κηφισιάς βάσει της οκτασέλιδου διαθήκης του μεγάλου ποιητή. Στόχος του Μουσείου είναι να γίνει ευρέως γνωστό στα σχολεία αλλά και στους ιδιώτες.

Τα αντικείμενα του Μουσείου καλύπτουν την πολύπλευρη προσωπική ζωή του Γ. Δροσίνη περιλαμβάνοντας κειμήλια, ιδιόγραφα χειρόγραφα, φωτογραφικό υλικό, που συνιστούν τη μέγιστη προσφορά του ποιητή προς το έθνος και κυρίως την παιδεία

³⁶ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

αλλά και την κοινωνική πρόνοια , όλα πλημμυρισμένα από το υπέρλαμπρο φως της πνευματικής δημιουργίας του. (Έγγραφο από το σύλλογο «ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ» «Το Μουσείο Γεωργίου Δροσίνη»)³⁷.

Η σημερινή κατάσταση του Μουσείου Γεωργίου Δροσίνη στην Κηφισιά αποτελεί χώρο μεγάλης επισκεψιμότητας κάτι που οφείλεται στη σημαντική κληρονομιά που άφησε ο μεγάλος ποιητής αλλά και στο επιβλητικό αυτό κτίριο που κοσμεί το ιστορικό κέντρο της Κηφισιάς ,γνωστό ως βίλλα Αμαρυλλίς. Το κτίριο δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα καθώς οι σύλλογος "ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ" μεριμνούν για την ανανέωση και συντήρηση του κτιρίου και των κειμηλίων, με πάθος και αφοσίωση. Οι δράσεις του Μουσείου είναι ποικιλόμορφες και σχετίζονται με εκπαιδευτικές ξεναγήσεις σε μαθητές σχολείων ,σε σωματεία και σε ομάδες επισκεπτών. Επιπροσθέτως γίνονται προκηρύξεις λογοτεχνικών διαγωνισμών που διατηρούν ζωντανή για τους Έλληνες τη μνήμη του Γεωργίου Δροσίνη και τα διαχρονικά διδάγματα του.

Στα πλαίσια των δράσεων του Μουσείου Γ. Δροσίνη γίνονται εκδόσεις βιβλίων πάνω στο λογοτεχνικό και μη λογοτεχνικό έργο του Δροσίνη, ομιλίες σε πολλά μέρη της Ελλάδας και του εξωτερικού αλλά και επετειακές εκδηλώσεις. Αξίζει να σημειωθεί η κοινωνική δράση του Μουσείου παραχωρώντας τη δυνατότητα σε κωφάλαλα παιδιά να παρακολουθήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα και να δραστηριοποιηθούν στο χώρο του Μουσείου. Καθημερινά γίνονται ξεναγήσεις σε σχολεία από ολόκληρη την Αττική όπου το Μουσείο φιλοξενεί μαθητές στοχεύοντας στην αναδρομή στην ιστορία της Ελλάδος επί εποχής Δροσίνη³⁸.

Ο Δήμος Κηφισιάς διαχρονικά στηρίζει το εγχείρημα αλλά και το σύλλογο του Μουσείου, το οποίο αποτελεί το Πνευματικό κέντρο της περιοχής κάνοντας έμπρακτα παραχωρήσεις αιθουσών για ομιλίες και παρουσιάσεις βιβλίων ιδιωτών. Ο Δήμος στηρίζει σε οικονομικό επίπεδο τη λειτουργία του Μουσείου. Σε όλα τα ενημερωτικά φυλλάδια για τις εκδηλώσεις που γίνονται υπάρχει αναφορά στην οικία του Δροσίνη.

Παράλληλα με το Μουσείο του Δροσίνη, συστεγάζεται η δημόσια βιβλιοθήκη του Δήμου με αξιόλογους τόμους βιβλίων ιστορικού και λογοτεχνικού περιεχομένου

³⁷ <https://www.drossinismuseumgr>

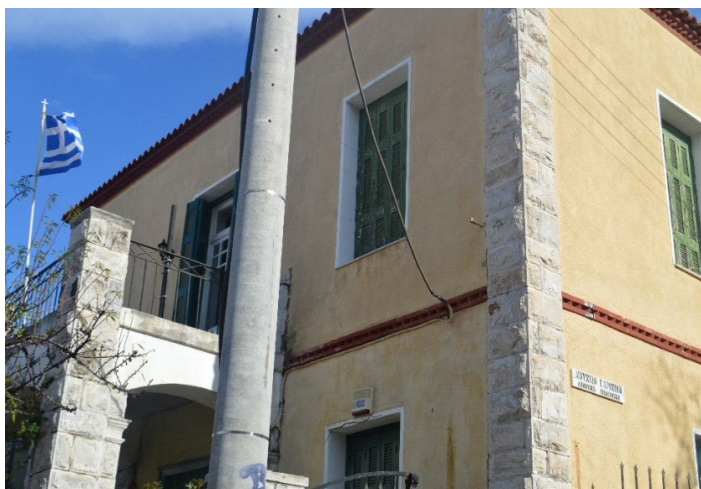
³⁸ <https://www.drossinismuseumgr>

σε ένα υπέροχο χώρο ο οποίος δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να μελετήσουν και να ερευνήσουν στο αναγνωστήριο. Η βιβλιοθήκη λειτουργεί καθημερινά και είναι δανειστική, έχοντας 5.000 μέλη αλλά και 70.000 τόμους βιβλίων. Τα βιβλία είναι από δωρεές ιδιωτών. Ο χρόνος δανεισμού είναι από 15 έως 18 ημέρες ενώ για δημότες, εργαζόμενους, μαθητές αρκεί μονάχα η επίδειξη της ταυτότητας κατά την είσοδο. Η βιβλιοθήκη λειτουργεί και τα Σάββατα ενώ υπάρχει και το παιδικό τμήμα και επίσης χρήση υπολογιστών για τους επισκέπτες με δωρεάν πρόσβαση στο διαδίκτυο (Εγγραφο από το σύλλογο «ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ» «Το Μουσείο Γεωργίου Δροσίνη»)

Τα τελευταία έτη χάρη στην προσφορά έγκριτων επιστημόνων ευρέος φάσματος, λειτουργεί το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο με πολύ μεγάλη προσέλευση κόσμου όλων των ηλικιών δίνοντας έτσι την ευκαιρία στους πολίτες να εμβαθύνουν της γνώσεις τους μέσω των μαθημάτων Ακαδημαϊκού χαρακτήρα. Ενδεικτικά μαθήματα του Ελεύθερου Πανεπιστημίου αποτελούν οι Ιστορικές και Αρχαιολογικές αναδρομές, η εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας αλλά και θέματα Ψυχολογίας. Τα μαθήματα γίνονται στην αίθουσα "Νίκος Αντωνόπουλος" ο οποίος υπήρξε πρωτοπόρος στις διαλέξεις του Πανεπιστημίου διδάσκοντας ανιδιοτελώς προσφέροντας όχι μόνο στην εκπαίδευση αλλά και στην καθιέρωση του θεσμού του³⁹.

Σημαντικές προοπτικές ως προς την αναβάθμιση του Μουσείου αποτελούν η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα από σχολεία και ιδιώτες καθώς και η αύξηση των μελών της δημόσιας βιβλιοθήκης. Ο εμπλουτισμός και η ανανέωση του Μουσείου αποτελούν βασικές αρχές των μελών του Συλλόγου κάτι το οποίο θα αποφέρει μεγαλύτερο κίνητρο επισκεψιμότητας από τους δημότες και όχι μόνο έτσι ώστε να γίνει ευρέως γνωστό το έργο που κληροδότησε ο μεγάλος ποιητής της γενιάς του 1880.

³⁹ <https://www.drossinismuseumgr>

Εικόνα 24 - Το Μουσείο του Γεωργίου Δροσίνη στην Κηφισιά (πηγή προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 25 - Ομοίωμα παππού που διαβάζει παραμύθια στα εγγόνια του (πηγή :προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 26 - Ομοίωμα της Δροσίνας Δροσίνη, η οποία αποτέλεσε την έμπνευση του ποιήματος "Ανθισμένη Αμυγδαλιά" (πηγή :προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 27 - Η είσοδος του Μουσείου (πηγή :προσωπικό αρχείο)

4.2 Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, είναι ίδρυμα κοινωφελές, αφιερωμένο στη μελέτη, συντήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και βρίσκεται στην οδό Λεβίδου 13 στο κέντρο της Κηφισιάς σε πολύ κοντινή απόσταση από την κεντρική πλατεία. Το 1964, η Νίκη Γουλανδρή μαζί με το σύζυγο της Άγγελο Γουλανδρή ίδρυσαν το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας το οποίο στεγάστηκε στο αρχοντικό του Αθανασίου Ρετσίνα στην οδό Λεβίδου και άνοιξε για το κοινό το 1974.

Η συλλογή του Κωνσταντίνου Γουλιμή αποτέλεσε έναν από τους βασικότερους πυρήνες του μουσείου που ο εμπλουτισμός έγινε για τους δημιουργούς του, έργο ζωής. Σήμερα είναι το μοναδικό στο είδος του μουσείο στην Ελλάδα και μπορεί κανείς να

παρατηρήσει πως εξακολουθεί να διαφημίζει το όνομα της Κηφισιάς. Αποτελεί σπουδαίο οικολογικό σταθμό στην ανατολική Μεσόγειο και έρχεται πρώτο σε αριθμό επισκεπτών σε όλα τα ελληνικά μουσεία⁴⁰.

Από την ίδρυσή του το Μουσείο Γουλανδρή, είχε και εξακολουθεί να έχει ως κύριο σκοπό του, την έρευνα για τη συλλογή, την καταγραφή και μελέτη του φυσικού πλούτου της χώρας, καθώς και την αξιολόγηση των βιοτόπων σε συνεργασία με Ερευνητικά Κέντρα, Μουσεία, Πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού. Η έρευνα του Μουσείου περιλαμβάνει αποστολές για συλλογή υλικού, εργασίες πεδίου και εργαστηρίων, επιστημονικές δημοσιεύσεις, κλπ. Τα πορίσματα των ερευνών του αποτελούν βασική πηγή πληροφοριών για την ορθολογική διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας, αλλά και μέσον για άλλες επιστημονικές αναζητήσεις⁴¹.

Με τη δημιουργία του Κέντρου ΓΑΙΑ το 1999, διευρύνθηκαν σημαντικά τα ερευνητικά ενδιαφέροντα του Μουσείου σε δύο νέους τομείς, με τη δημιουργία των άριστα εξοπλισμένων εργαστηρίων της Οικολογίας Εδάφους και Βιοτεχνολογίας και της Βιοαναλυτικής Χημείας. Σκοπός τους, ο έλεγχος του εδάφους ως ζωτικού χώρου, γιατί η ασύγγνωστη διαχείρισή του έχει βαριές επιπτώσεις στην ποιότητά του και κατ' επέκταση στα τρόφιμα και τον άνθρωπο.

Το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας (Μ.Γ.Φ.Ι.) είναι Ίδρυμα – Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου – και έχει χαρακτηριστεί ως κοινωφελές. Απαρτίζεται από 5μελές Διοικητικό Συμβούλιο, μόνιμο επιστημονικό, διοικητικό και τεχνικό προσωπικό και υποστηρίζεται από ειδικούς επιστημονικούς συμβούλους στον ερευνητικό και εκπαιδευτικό τομέα. Το Μουσείο Γουλανδρή ήταν το πρώτο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα το 1964, και το πρώτο που έθεσε τα θεμέλια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης⁴².

⁴⁰ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

⁴¹ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

⁴² <https://www.gnhm.gr>

Εικόνα 28 – Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας(πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 29 - Έκθεμα εντός του μουσείου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

4.3 Ιστορικό Κοιμητήριο Κηφισιάς

Το νεκροταφείο είναι σίγουρα ένας τόπος διαφορετικός από τους συνήθεις πολιτισμικούς χώρους. Πρόκειται για έναν χώρο ο οποίος συνδέεται κατά βάση με όλους τους χώρους μιας πόλης ή μιας κοινωνίας ή ενός χωριού, καθώς κάθε άτομο, κάθε οικογένεια έχει συγγενείς στο νεκροταφείο. Η ιδιαιτερότητα του ιστορικού Κοιμητηρίου της Κηφισιάς αναγνωρίστηκε και επισήμως από τον πλέον αρμόδιο φορέα, την Ένωση για τα Σημαντικά Κοιμητήρια της Ευρώπης (Association of Significant Cemeteries of Europe – ASCE). Στο κοιμητήριο της Κηφισιάς έχουν ενταφιαστεί σημαντικές προσωπικότητες, ενώ περιλαμβάνει πολλά ενδιαφέροντα μνημεία.⁴³

⁴³ Politi, 2019.

Το Κοιμητήριο της Κηφισιάς στα Αλώνια συγκαταλέγεται πλέον στα Σημαντικά Κοιμητήρια της Ευρώπης όπως ανακοινώθηκε στο πλαίσιο του ετήσιου συνεδρίου της ASCE που πραγματοποιήθηκε στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο το 2017⁴⁴. Τον Δήμο Κηφισιάς εκπροσώπησαν ο αρχιτέκτονας και δημοτικός σύμβουλος Πάνος Ραφτόπουλος και η υπεύθυνη για το Κοιμητήριο, πρόεδρος της ΔΕ. Κηφισιάς, Ρένα Πολίτη.

Το Συνέδριο ξεκίνησε στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, ενώ μέρος των εργασιών του πραγματοποιήθηκε στην Κηφισιά, στην αίθουσα «Β. Γκατσόπουλος» του Δημαρχείου. Οι σύνεδροι ξεναγήθηκαν στο Κοιμητήριο της Κηφισιάς. Η ASCE λειτουργεί στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και στους κόλπους της προβάλλονται 179 κοιμητήρια από 22 χώρες. Στη διαδρομή των σημαντικών κοιμητηρίων της Ευρώπης περιλαμβάνονται 65 κοιμητήρια από 20 χώρες, 105 διαδρομές με 927 σημεία⁴⁵.

Μεταξύ των σκοπών της Ένωσης είναι η ανάδειξη των κοιμητηρίων, της ιστορικής τους αξίας, η αποτύπωση της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Πέραν αυτών, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας σχετικά με τη διαχείριση των κοιμητηρίων και την αξιοποίηση των νέων ψηφιακών τεχνολογιών για την καταγραφή των μνημείων και τη συντήρηση και την ανάδειξή τους. Αξιοσημείωτη θρησκευτική και πολιτιστική εκδήλωση που πραγματοποιείται στο χώρο του ναού την 1η του Φεβρουαρίου προς τιμήν της εορτής του Αγίου Τρύφωνα, προστάτη των ανθοκηπουρών που ίδρυσαν το κοιμητήριο αυτό. Αυτό το έθιμο κράτα χρόνια και στα πλαίσια του εορτασμού περιλαμβάνεται η αρτοκλασία, κεράσματα και διάφορα δρώμενα των κηπουρών της Κηφισιάς.

⁴⁴ «Το εμβληματικό Κοιμητήριο Κηφισιάς στα Σημαντικά Κοιμητήρια στην Ευρώπη» 2017.

⁴⁵ «Το εμβληματικό Κοιμητήριο Κηφισιάς στα Σημαντικά Κοιμητήρια στην Ευρώπη» 2017.

Εικόνα 30 - Η είσοδος του κοιμητηρίου της Κηφισιάς

Εικόνα 31 - Γλυπτό που κοσμεί την είσοδο του κοιμητηρίου φιλοτεχνημένο από τον Δημήτρη Σκαλκώτο

Εικόνα 32 - Ταφικά μνημεία του κοιμητηρίου

4.4. Πινακοθήκη Κουβουτσάκη

Η Πινακοθήκη Κουβουτσάκη είναι ένας κοινωνικός μη κερδοσκοπικός οργανισμός ο οποίος ιδρύθηκε το 1995 με πρωτοβουλία του Παναγιώτη Ν. Κουβουτσάκη. Σκοπός της είναι η ανάπτυξη, η καλλιέργεια, η προαγωγή και η διάδοση των εικαστικών τεχνών, με ιδιαίτερη έμφαση στην Ελληνική παραστατική ζωγραφική και γλυπτική⁴⁶.

Η Πινακοθήκη Κουβουτσάκη έχει δημιουργήσει φόρουμ πολιτικών και πολιτιστικών δράσεων για την Κηφισιά στο οποίο οι δημότες θα μπορούν να καταθέτουν τις απόψεις τους. Η Πινακοθήκη Κουβουτσάκη είναι ένας κοινωνικός μη κερδοσκοπικός οργανισμός ο οποίος ιδρύθηκε το 1995 με πρωτοβουλία του Παναγιώτη Ν. Κουβουτσάκη. Σκοπός της είναι η ανάπτυξη, η καλλιέργεια, η προαγωγή και η διάδοση των εικαστικών τεχνών, με ιδιαίτερη έμφαση στην Ελληνική παραστατική ζωγραφική και γλυπτική.

Λειτουργεί σαν πολυδύναμο τοπικό πολιτιστικό κέντρο και Μουσείο Ζωγραφικής, σε ιδιόκτητο κτίριο ανεγερθέν από τον ιδρυτή της, που ευρίσκεται στη συμβολή των οδών Λεβίδου και Παπαδιαμάντη, στο κέντρο της Κηφισιάς. Η μόνιμη συλλογή της στεγάζεται σε αίθουσες σύγχρονων μουσειολογικών προδιαγραφών, συνολικής έκτασης περίπου 2.000 τ.μ. Οι δαπάνες λειτουργίας της καλύπτονται αποκλειστικά από δωρεές του ιδρυτή της, χωρίς να λαμβάνει δημοτικές, κρατικές, κοινοτικές ή άλλες επιχορηγήσεις.

Στην «Πινακοθήκη Κουβουτσάκη» λειτουργεί εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Εξειδικευμένο προσωπικό ξεναγεί τους επισκέπτες στις αίθουσες του κτιρίου, επεξηγώντας και αναλύοντας την πορεία της νεοελληνικής παραστατικής ζωγραφικής από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα. Ο εκπαιδευτικός και ψυχαγωγικός κύκλος των ξεναγήσεων, ολοκληρώνεται με ειδικές προβολές σχετικές με τα εκθέματα της Πινακοθήκης.

⁴⁶ <http://www.kouvoutsakis-pinakothiki.gr>

Τα εκτιθέμενα έργα προέρχονται από την ιδιωτική συλλογή του Παναγιώτη Ν. Κουβουτσάκη και αποτελούν ενότητα, που συνεχώς εμπλουτίζεται, έργων καλλιτεχνών, από το 1800 μέχρι σήμερα, που επεδίωξαν την οπτική προσέγγιση της αντικειμενικής πραγματικότητας μέσα από διάφορες μορφές ρεαλιστικής ζωγραφικής. Η συλλογή σήμερα περιλαμβάνει περίπου 1.500 έργα ζωγραφικής και γλυπτικής του 19ου και του 20ου αιώνα, Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών. Η ιδιαιτερότητα της καλλιτεχνικής αυτής άποψης της συλλογής, αλλά και το μέγεθός της την καθιστά μοναδική στο είδος της στην Ελλάδα⁴⁷.

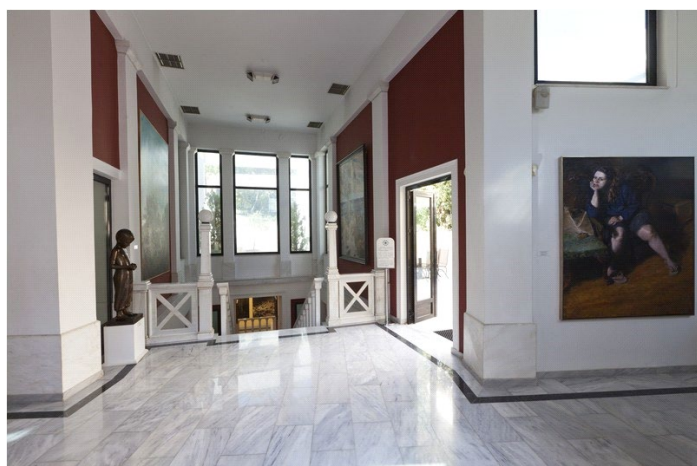

Εικόνα 33 - Η είσοδος της Πινακοθήκης Κουβουτσάκη (πηγή :προσωπικό αρχείο)

⁴⁷ <http://www.kouvoutsakis-pinakothiki.gr>

Εικόνα 34 - Εκθέματα της Πινακοθήκης Κουβουτσάκη (πηγή προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 35 - Η είσοδος της Πινακοθήκης Κουβουτσάκη (πηγή :προσωπικό αρχείο)

4.5. «Γκαλερί Δημιουργών» στη Νέα Κηφισιά

Η αγάπη για την Τέχνη, τον Πολιτισμό και την Γνώση, οδήγησε στη δημιουργία ενός χώρου με φόντο ένα όμορφο φυσικό περιβάλλον που στολίζει τον «καμβά» της Galerie Δημιουργών στην περιοχή της Νέας Κηφισιάς. Ο πανέμορφος αυτός χώρος είναι ανοιχτός να φιλοξενήσει και να αγκαλιάσει νέους δημιουργούς, νέες ιδέες, καθώς και καταξιωμένες προσωπικότητες σε όλους τους τομείς, που πλαισιώνουν την διαχρονικότητα της ουσιαστικής σκέψης και δημιουργίας⁴⁸.

Η Galerie Δημιουργών είναι ένας μοναδικός χώρος έκφρασης για συνθέτες, λογοτέχνες, ποιητές, ηθοποιούς, συγγραφείς, σολίστες, ερμηνευτές, ομιλητές, εκδότες, καθηγητές, εικαστικούς, ζωγράφους, γλύπτες, σκηνοθέτες, φωτογράφους αλλά και για επιστήμονες από τους τομείς της Ιστορίας, της Κοινωνιολογίας, της Ψυχολογίας, της Νομικής, της Οικονομικής Επιστήμης και της Αρχιτεκτονικής.

Πιστεύοντας πως η τέχνη είναι ο ουσιαστικότερος δρόμος ενδυνάμωσης ,μετάγγισης της γνώσης, περιπέτεια αξιοποιήσεις των δυνατοτήτων και χρέος όσων έχουν πραγματικά να πουν και να μοιραστούν κάτι που θα βοηθήσει και θα δώσει ανάταση στην ψυχή που καλείται να μείνει ξύπνια ενώ όλα γύρω της θέλουν να την αποκοιμίσουν. Έτσι η Γκαλερί Δημιουργών η οποία βρίσκεται σε έναν χώρο ήσυχο

⁴⁸ <http://galeriedimiourgon.gr/>

μέσα στην φύση, στην περιοχή της Νέας Κηφισιάς, είναι ανοιχτή να αγκαλιάσει νέους δημιουργούς, νέες φωνές έκφρασης καθώς και καταξιωμένους δημιουργούς που το ταξίδι τους άφησε φρέσκους και ουσιαστικούς σε όλους τους τομείς της τέχνης.

Είναι ένας χώρος που φτιάχτηκε με αγάπη και σεβασμό σε ότι φιλοξενήσει έτσι ώστε να γίνει ένα κύτταρο που η παρουσίαση και η ανταλλαγή δράσεων να παίζει έναν σημαντικό ρόλο στην Τέχνη και στον Πολιτισμό. Ένας χώρος έκφρασης για συνθέτες, λογοτέχνες, ποιητές, ηθοποιούς, συγγραφείς, σολίστες, ερμηνευτές, ομιλητές, εικαστικούς, ζωγράφους, φωτογράφους, κ.α. Ένας χώρος παρουσίασης σεμιναρίων, παρουσίασης βιβλίων, θεάτρου, διοργανώσεις δρώμενων για φιλανθρωπικούς σκοπούς, συνεντεύξεις τύπου, οργάνωσης μικρών συνεδρίων και φυσικά δεν θα μπορούσε να μην φιλοξενηθούν δράσεις που αφορούν τα παιδιά, πιστεύοντας πως η ευαισθητοποιήσει τους στους χώρους της τέχνης και του πολιτισμού⁴⁹.

Εικόνα 36- Η Γκαλερί των Δημιουργών (πηγή: προσωπικό αρχείο)

4.6. Οικία Παύλου Μελά

Μνημείο ζωντανής ιστορίας, ώστε οι νεότεροι να γνωρίσουν τον Παύλο Μελά και τη δράση του στον Μακεδονικό αγώνα, για τον οποίο έδωσε και τη ζωή του, είναι πλέον το σπίτι του στην Κηφισιά, που, αποκατεστημένο ως την τελευταία του λεπτομέρεια. Πρόκειται για την εξοχική κατοικία του Μελά, ο οποίος πέρασε εκεί τα τελευταία εννιά καλοκαίρια της ζωής του -την εποχή που η Κηφισιά αποτελούσε δημοφιλές παραθεριστικό προάστιο- και

⁴⁹ <http://galeriedimiourgon.gr/>

από την οποία είχε φύγει με κάθε μυστικότητα τον Ιούλιο του 1904 για να μην επιστρέψει ποτέ⁵⁰.

Το σπίτι ανήκε στην κυρία Ναταλία Ιωαννίδη, απόγονο του Παύλου Μελά, συγκεκριμένα εγγονή του από την κόρη του, Ζωή Μελά. Η κυρία Ιωαννίδη το δώρισε στο υπουργείο Εθνικής Άμυνας και, μετά την αποκατάστασή του από τις υπηρεσίες του υπουργείου Πολιτισμού, παραχωρείται στη Σχολή Ευέλπιδων, από την οποία είχε αποφοιτήσει και ο ίδιος⁵¹.

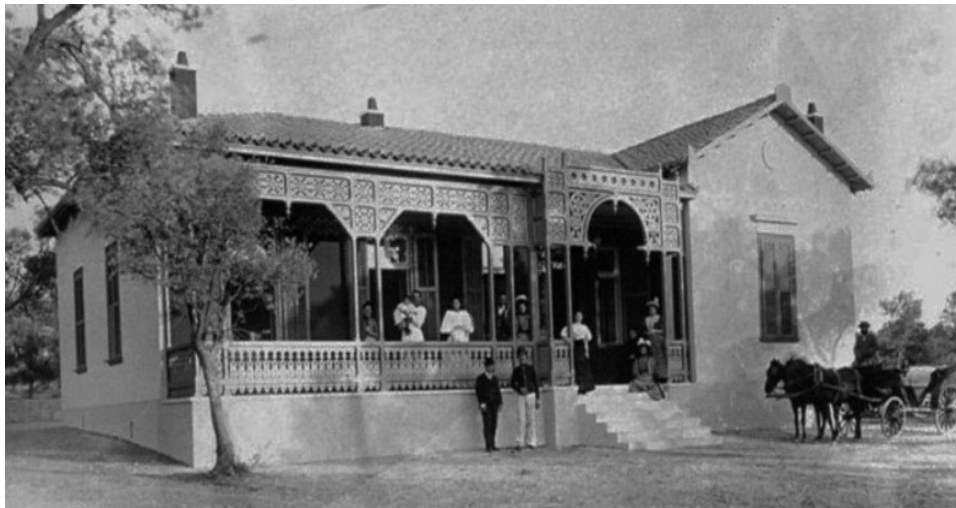
Η οικία Μελά βρίσκεται στην οδό Τατοΐου, κοντά στο σταθμό του τρένου της Κηφισιάς και είχε κηρυχθεί διατηρητέα από το 1982. Χρειάστηκε, όμως, να περάσουν σχεδόν σαράντα χρόνια, ώστε τελικά να διασωθεί. Εδώ έζησε ο Παύλος Μελάς με την σύζυγό του, Ναταλία, το γένος Δραγούμη και τα δύο τους παιδιά, τον Μιχαήλ και την Ζωή, από το 1895. Τόσο το σπίτι, όσο και όλη η οικογένεια απεικονίζονται μέσα από φωτογραφίες της εποχής σε στιγμές ευτυχίας και ξεγνοιασιάς⁵². Τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία του, ωστόσο, είναι τα ξύλινα, διάτρητα διακοσμητικά, που κοσμούν την κύρια όψη του. Σύμφωνα με την μελέτη, μάλιστα, που έγινε για την αρχιτεκτονική του, προκύπτει ότι πρόκειται για ένα στυλ που είχε διαδοθεί κάποια εποχή μέσα από πολλές έντυπες εκδόσεις που κυκλοφόρησαν ευρέως σε Ευρώπη και Αμερική.

Εντυπωσιακά είναι και τα χρώματά του, που αναδεικνύονται πλέον εξαιρετικά: Ωχρα για τους τοίχους και την ξυλόγλυπτη διακόσμηση, χοντροκόκκινο για τη βεράντα, κυπαρισσί για τα παράθυρα και την πόρτα. Ύστερα από την θεαματική ανακαίνιση της οικίας του Μακεδονομάχου Παύλου Μελά, το οίκημα διαμορφώθηκε έτσι ώστε να αναδειχθεί με εντυπωσιακό τρόπο η αρχιτεκτονική του κτιρίου αλλά και να αποτελέσει ένα σημαντικό πολιτιστικό κέντρο φιλοξενώντας μέσα σε αυτό εκθέματα που σχετίζονται με την ζωή του Παύλου Μελά. Επίσης μέσω της ανακαίνισης του ιστορικού αυτού κτιρίου δίνεται το έναυσμα έτσι ώστε να αναβιώσουν και άλλα κτίσματα ιστορικής σημασίας που υπάρχουν στο δήμο της Κηφισιάς.

⁵⁰ Καραβία 1988.

⁵¹ Μνημείο ιστορίας και πολιτισμού η οικία του Παύλου Μελά στην Κηφισιά 2020

⁵² Μνημείο ιστορίας και πολιτισμού η οικία του Παύλου Μελά στην Κηφισιά 2020

Εικόνα 37 - Η οικογένεια Μελά στο σπίτι της Κηφισιάς (πηγή από: <https://www.mononews.gr>)

4.7. Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών Τσιχριτζή

Το Ίδρυμα Εικαστικών Τεχνών Τσιχριτζή (IETT) ιδρύθηκε το 1999 από τον δικηγόρο και συλλέκτη Φίλιππο Τσιχριτζή με κύριο σκοπό την υποστήριξη και προώθηση των εικαστικών τεχνών. Το IETT στεγάζεται σε ένα κτίριο στο κέντρο της Κηφισιάς {Κασαβέτη 18} και από την σύστασή του μέχρι σήμερα έχει αναπτύξει, με συνέπεια και συνέχεια, μια συστηματική δράση για να αποτελέσει έναν ενεργό και δραστήριο πολιτιστικό πυρήνα στην ευρύτερη περιοχή των βορείων προαστείων της Αθήνας⁵³.

Κατά τη διάρκεια της δεκαπενταετούς λειτουργίας του, το IETT ανέπτυξε ποικίλες πρωτοβουλίες, προκειμένου να απευθυνθεί στο κατά το δυνατόν ευρύτερο κοινό και σε διάφορες ηλικίες. Έχουν οργανωθεί εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας και γλυπτικής από μεγάλους Έλληνες καλλιτέχνες, επισκέψεις σε μουσεία, πινακοθήκες και εργαστήρια καλλιτεχνών, καθώς και εκπαιδευτικά εργαστήρια για παιδιά και ενήλικες. Λειτουργήσε κύκλους εκπαιδευτικών σεμιναρίων σε θέματα ιστορίας της τέχνης, μουσειολογίας, συντήρησης έργων τέχνης, ενδυματολογίας κ.α. Οι χώροι του Ιδρύματος μπορούν να φιλοξενήσουν τόσο εικαστικά γεγονότα όσο και

⁵³ <https://iETT.gr/>

πάσης φύσεως πολιτιστικές δραστηριότητες και κοινωνικές και εταιρικές εκδηλώσεις⁵⁴.

Κύριος στόχος του IETT είναι η ιδέα να προσφέρει στον καλλιτέχνη έναν χώρο όπου μπορεί να παράγει και να παρουσιάζει έργα πρωτογενή και πρωτότυπα, με μια ελευθερία που θα τον ωθεί σε νέες διαστάσεις δημιουργίας, με νέες προοπτικές.

5. Κεφάλαιο 5^ο – Η Νέα Ερυθραία

5.1 Συνοπτική ιστορία

Η ιστορία της Νέας Ερυθραίας αρχίζει ουσιαστικά με τον ερχομό των προσφύγων από την Μικρά Ασία. Ο πρώτοι πρόσφυγες που κατέφθασαν στην περιοχή της Νέας Ερυθραίας, οι οποίοι είχαν καταγωγή από το Λυθρί και τα Αλάτσατα της χερσονήσου της Ερυθραίας στην Ιωνία. Έφτασαν στην περιοχή το 1914 όταν 75.000 Έλληνες εκτοπίστηκαν στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας και προσπάθησαν να διαφύγουν διασφαλίζοντας την σωτηρία τους. Οι περισσότεροι παλιννοστήσαν το 1919 με την ανακωχή για να επιστρέψουν κατατρεγμένοι μετά την Μικρασιατική καταστροφή όπου και τελικά εγκαταστάθηκαν στα βόρεια της Αττικής στη γειτονική με την Κηφισιά στην Νέα Ερυθραία⁵⁵.

Η αγωνία και ο σκληρός αγώνας για την επιβίωση στιγμάτισε την πορεία τους. Οι Ερυθραιώτες πρόσφυγες διαχειρίστηκαν με απόλυτη αξιοπρέπεια τις δυσκολίες διαβίωσης με τους γηγενείς κατοίκους. Παρόλα αυτά ο προσφυγικός πληθυσμός αποτέλεσε μεγάλο κεφάλαιο οικονομικής, πολιτιστικής και πνευματικής καλλιέργειας.

⁵⁴ <https://iett.gr/>

⁵⁵ Για την ιστορία της Νέας Ερυθραίας, βλ. Μουστάκης 1997. Γρηγοράκος 2020. Γληνού 2006. Α. Κοντοστάθης 2013. Κοντάρας 2020.

Μέσα στον Ιανουάριο του 1923, οι πρόσφυγες, προκειμένου να μπορούν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, αποφάσισαν να ιδρύσουν το Σύλλογο Προσφύγων Κηφισιάς. Πρώτο μέλημα του Συλλόγου ήταν το θέμα της μόνιμης εγκατάστασης των προσφύγων και η διεκδίκηση γης από το κράτος. Έτσι στα τέλη του 1925 επέλεξαν μια έκταση 152 στρεμμάτων 2,5 χλμ. βορείως της Κηφισιάς, η οποία ανήκε στη Μονή Πετράκη και κατάφεραν να την απαλλοτριώσουν. Η περιοχή εκτείνονταν στα δυτικά του χωματόδρομου που οδηγούσε στο Μαραθώνα (οδός Μαραθώνος-σημερινή Ελευθερίου Βενιζέλου) και περιλάμβανε ένα ακόμη τμήμα γης που βρισκόταν μεταξύ του χωματόδρομου και των σιδηροδρομικών γραμμών των λατομείων του Διονύσου που βρίσκονταν στα ανατολικά του. Ήταν τμήμα πυκνού πευκοδάσους τόσο δύσβατου που οι μαρτυρίες λένε ότι *"δε μπορούσε να περάσει φίδι"*.

Η περιοχή χωρίστηκε σε οικοπέδα τα οποία μοιράστηκαν με κλήρωση, σε 364 δικαιούχους -μέλη του Συλλόγου- οι οποίοι είχαν έρθει με τις οικογένειές τους από τη Μικρά Ασία. Όσοι ήταν άγαμοι ή δεν προστάτευαν κάποιον ανήλικο δεν είχαν δικαίωμα συμμετοχής στην κλήρωση. Η διανομή αυτή έγινε το 1925. Η απόφαση της απαλλοτρίωσης όριζε ότι τα έξοδα σχεδίων ρυμοτομίας, χωρισμού οικοπέδων, πληρωμής της απαλλοτριωμένης γης και ότι άλλα γίνουν θα βάραιναν το Σύλλογο.

Το ρυμοτομικό σχέδιο του προσφυγικού συνοικισμού κατά τους ντόπιους εκπονήθηκε από ένα Ρώσο μηχανικό ονόματι Σμιθ (το μικρό του όνομα δεν είναι γνωστό), με επιβλέποντα μηχανικό κάποιον Αυγερινό, που υποδείχθηκαν στο Σύλλογο από τον τότε Δήμαρχο Αθηναίων Σπύρο Πάτση, μιας που η Κηφισιά τότε υπάγονταν στο Δήμο Αθηναίων, ενώ κατά μια άλλη εκδοχή από το Στέφανο Παππά, που ήταν ο τοπογράφος που συνέταξε το τοπογραφικό διάγραμμα του Συνοικισμού.

Η απαλλοτρίωση της περιοχής έγινε σε δύο φάσεις. Η απόφαση πάρθηκε μετά τις εκλογές του 1934, όταν ο Δήμος Αθηναίων περιόρισε την έκτασή του και μετατράπηκαν σε δήμους και κοινότητες περιοχές που μέχρι τότε ανήκαν διοικητικά σε αυτόν. Σφραγίδα της νεοσύστατης Κοινότητας Ν. Ερυθραίας ορίστηκε η Σίβυλλα της Ερυθραίας όπως εικονιζόταν πάνω σε ένα αρχαίο νόμισμα. Μετά την διανομή των οικοπέδων ξεκίνησε η οικοδόμηση των κατοικιών. Με τη βοήθεια του Υπουργείου Πρόνοιας και ενός ομίλου κυριών, οικοδομήθηκαν τα πρώτα 150 παραπήγματα, για προσωρινή εγκατάσταση των οικοπεδούχων.

Σχετικά με τα παραπήγματα υπάρχει μια αμφιβολία για την χρονική περίοδο κατασκευής τους. Ο μεν Στέλιος Μουστάκης στα χειρόγρατά του αναφέρει την ύπαρξή τους πριν από την κλήρωση όπου ο δε Κοντοστάθης - που επιμελήθηκε τα γραπτά του- επισημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν να ζούσαν άνθρωποι μέσα σε ένα τόσο δύσβατο πευκοδάσος, χωρίς τα αναγκαία (νερό, στοιχειώδες εμπόριο), ειδικά μέσα στο χειμώνα. Εάν υπολογίσουμε και τον τρόπο που λειτουργούσε το κράτος σε αυτές τις περιπτώσεις (Υπουργείο Πρόνοιας), συμπεραίνουμε ότι πρέπει να προηγήθηκε η απαλλοτρίωση των παραπηγμάτων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πρόσφυγες όταν ξεκίνησε η κατασκευή των παραπηγμάτων «εξαπάτησαν» το συνεργείο των μηχανικών και του υπέδειξαν να οικοδομήσει παραπήγματα και εκτός των ορίων της απαλλοτριωμένης έκτασης, έχοντας βλέψεις επέκτασης του συνοικισμού. Αν και ο Πρόεδρος και τα μέλη του Συλλόγου μηνύθηκαν για αυτή τους την ενέργεια, εκ των υστέρων αθωώθηκαν αφού βρέθηκαν προ τετελεσμένου γεγονότος⁵⁶. Εξ άλλου ανάγκη για επέκταση υπήρχε, μιας που μόλις τακτοποιούνταν οι πρόσφυγες στα σπίτια τους, έρχονταν άλλοι από διάφορα μέρη της Ελλάδας και κατοικούσαν στα παραπήγματα.

Έτσι δημιουργείται μια νέα τάξη προσφύγων, οι «παραπηγματούχοι». Μέσα στη δεκαετία του 20, τα έργα ύδρευσης της Αθήνας, της εταιρίας ΟΥΛΕΝ, συγκέντρωσαν αρκετούς εργάτες από διάφορα μέρη της Ελλάδας, δημιουργώντας έτσι την ανάγκη εύρεσης κατοικίας γι' αυτούς. Ο Σύλλογος έκανε επέκταση της αρχικής απαλλοτριωμένης έκτασης, ώστε να εγκατασταθούν σ' αυτήν οι εργάτες με τις οικογένειες τους. Με το τέλος των έργων όμως ο κίνδυνος της ανεργίας άρχισε να γίνεται ορατός.

⁵⁶ Μουστάκης 1997.

Εικόνα 38 - Προσφυγική κατοικία στη Νέα Ερυθραία (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 39 - Η πρόσοψη του σπιτιού (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 40 - Προσφυγικό σπίτι στην καρδιά της Νέας Ερυθραίας (πηγή :προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 41 – Προσφυγικό σπίτι (πηγή :προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 42- Οικογενειακό βιβλιάριο (πηγή :προσωπικό αρχείο)

5.2 Πολιτιστικοί Φορείς και Μουσεία της Νέας Ερυθραίας

5.2.1 Κέντρο Έρευνας και Μελέτης της Μικρασιατικής Ερυθραίας (Κ.Ε.Μ.Μ.Ε).

Το Κέντρο Έρευνας και Μελέτης της Μικρασιατικής Ερυθραίας (Κ.Ε.Μ.Μ.Ε) είναι αυτοτελές Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Η έδρα του βρίσκεται στη Δημοτική Ενότητα Νέας Ερυθραίας του Δήμου Κηφισιάς και στεγάζεται στη "Βίλα Κώστα" επί της οδού Λουκή Ακρίτα 4, στη Νέα Ερυθραία⁵⁷.

Σκοπός του είναι η περισυλλογή, διάσωση, διατήρηση, μετάδοση και προβολή των στοιχείων της ιστορίας και του πολιτισμού των Ελλήνων της καθ' ημάς λεγομένης Ανατολής και ειδικότερα της Ερυθραίας Χερσονήσου, που κατοικούν σήμερα σε οποιοδήποτε μέρος της Ελλάδας ή του κόσμου. Μπορεί να συνεργάζεται με τα δευτεροβάθμια όργανα των προσφύγων και τα προσφυγικά σωματεία της επικράτειας και της αλλοδαπής και να υποστηρίζει τα κάθε φύσεως δίκαια αιτήματα και διεκδικήσεις προς επίλυση προβλημάτων που ακόμη εκκρεμούν ή είναι δυνατόν να αναφύουν εις το μέλλον. Ασχολείται με τη συλλογή, ταξινόμηση, μελέτη και αξιοποίηση του ιστορικού αρχειακού υλικού που αφορά στη Νέα Ερυθραία, έδρα του

⁵⁷ <https://mikrasiatis.gr/kentro-ereunas-meletis-mikrasiatikis-erythraias/>

Κέντρου, η οποία είναι πόλη προσφυγικής προέλευσης. Στο Κ.Ε.Μ.Μ.Ε πραγματοποιούνται διάφορες δραστηριότητες. Εκδηλώσεις μικρασιατικής μνήμης, που γίνονται κάθε Σεπτέμβριο με τον τίτλο “Άλλοτινές πατρίδες”⁵⁸.

Κάθε δύο χρόνια διοργανώνει επιστημονικό συμπόσιο με μικρασιατικά θέματα. Διαθέτει χορευτικό τμήμα παραδοσιακών μικρασιατικών χορών και χορωδία μικρασιατικής μουσικής υπό τη διεύθυνση του κ. Θ. Κοντάρα. Λειτουργεί τμήμα αγιογραφίας υπό την κ. Μαρία Καρδάρα. Στεγάζεται η χορωδία του Δήμου Κηφισιάς με μαέστρο τον κ. Παναγή Μπαρμπάση. Πραγματοποιούνται διαλέξεις με μικρασιατικά, ή ευρύτερα θέματα, παρουσιάσεις βιβλίων, εκθέσεις ζωγραφικής και κάθε είδους καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Σημαντική συνεισφορά και πρωτοβουλία του συγκεκριμένου κέντρου πολιτισμού αποτελεί η ενδεδειγμένη έρευνα και καταγραφή των σωζόμενων προσφυγικών κατοικιών της Νέας Ερυθραίας με επικεφαλής τον φιλόλογο και ερευνητή Θοδωρή Κοντάρα έναν από τους κατοίκους της περιοχής που οραματίστηκε και δημιούργησε ένα κέντρο πολιτισμού που στεγάζει η βίλα Κώνστα⁵⁹.

Εικόνα 43 - Η Βίλα Κώστα όπου στεγάζεται το Κ.Ε.Μ.Μ.Ε (πηγή :προσωπικό αρχείο)

⁵⁸ Κοντοστάθης 2013.

⁵⁹ Κοντοστάθης 2013.

Εικόνα 44 - Φωτογραφίες του Φρεντερίκ Γκαντμέρ (πηγή: προσωπικό αρχείο του ερευνητή Θ. Κοντάρα)

Εικόνα 45 - Κεντρικός δρόμος της Σμύρνης (πηγή: προσωπικό αρχείο του ερευνητή Θ. Κοντάρα)

5.2.2 Ένωση Μικρασιατών - Λαογραφικό Μουσείο Νέας Ερυθραίας

Η Ένωση Μικρασιατών Νέας Ερυθραίας στεγάζεται στις εγκαταστάσεις της που βρίσκονται στην οδό Καρασταμάτη 2 και Δρυμπέτη. Το Λαογραφικό της Μουσείο περιλαμβάνει 2.500 εκθέματα δωρεές από τους παλαιούς Ερυθραιώτες και τις οικογένειές τους⁶⁰. Η Ένωση Μικρασιατών Ν. Ερυθραίας είναι θεματοφύλακας της ιστορίας και του πολιτισμού της Μικράς Ασίας. Σκοπός της είναι η περισυλλογή,

⁶⁰ Λαογραφικό Μουσείο της Ένωσης Μικρασιατών Νέας Ερυθραίας 2020.

διάσωση, διατήρηση, μετάδοση και προβολή των στοιχείων της ιστορίας και του πολιτισμού των Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

Ο Σύλλογος δημιουργήθηκε το 1992 με μια πρωτοβουλία του Μικρασιάτη Κυριάκου Μαρτάκη, ο οποίος αφιέρωσε όλη του τη ζωή στην αναζήτηση της χαμένης πατρίδας καθώς ύστερα από χιλιάδες ιστορίες που αφηγήθηκε από την οικογένεια του και κυρίως από τον πατέρα του αποφάσισε να ταξιδέψει ουκ ολίγες φορές στα παράλια της Μικράς Ασίας.

Στην προσωπική συνέντευξη και ξενάγηση από τον επίτιμο πρόεδρο κύριο Μαρτάκη αλλά και από τον υπεύθυνο των δημοσίων σχέσεων κύριο Κατσιάνο αναβίωσαν ιστορίες σχετικά με την προσωπική του περιήγηση στις χαμένες πατρίδες όπως επίσης σημαντικό φωτογραφικό υλικό. Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι πολλά από τα εκθέματα του μουσείου είναι μοναδικής αξίας και δυσεύρετα, καθώς άλλα μουσεία όπως τα μουσεία του Ομίλου Μπενάκη ζήτησαν να εκθέσουν τις παραδοσιακές φορεσιές των Μικρασιατών της Ερυθραίας. Στην παρουσίαση κάθε φορέα να μην υπάρχουν κρίσεις για το έργο του ούτε υπερθετικά. Να παρουσιάζονται μόνο τα γεγονότα.

Εικόνα 46 - Το εσωτερικό του μουσείου (πηγή :προσωπικό αρχείο)

6. Κεφάλαιο 6^ο – Η Εκάλη

6.1 Συνοπτική Ιστορία

Η Εκάλη γεννήθηκε το 1924 ως ένας πρότυπος εξοχικός οικισμός. Μέσα στα πευκοδάση της Πεντέλης σχεδιαζόταν μία κηπούπολη κατά τα βρετανικά πρότυπα, που στα πρώτα χρόνια του Μεσοπολέμου ήταν ένας ευρωπαϊκός νεωτερισμός. Ο πολιτικός μηχανικός (και φυσιολάτρης) Σπήλιος Θ. Αγαπητός (1877-1943) είχε εκπροσωπήσει την Ελλάδα σε διεθνές συνέδριο «κατοικίας και κηπουπόλεων» στο Λονδίνο και είχε συλλάβει την ιδέα ενός πρότυπου οικισμού στην Αττική. Είναι ο εμπνευστής και δημιουργός αυτού του μακρινού, τότε, προαστίου που συνδύαζε τη ρομαντική φύση και την προαστιακή αρχιτεκτονική⁶¹.

Έτσι γεννήθηκε η Εκάλη ως μια αισθητική ανάγκη και πρόταση ζωής. Το 1923 σχεδιάστηκε το Ψυχικό, το 1926 το Καστρί, το 1932 η Φιλοθέη. Η Αθήνα αποκτούσε στη διάρκεια του Μεσοπολέμου τις βορινές επαύλεις της σε οργανωμένους οικισμούς.

Αντίθετα όμως από την αυστηρή γεωμετρία του Ψυχικού και την επίπεδη διαμόρφωση της Φιλοθέης, η Εκάλη έσμιγε με τη φύση και απλωνόταν στους βόρειους πρόποδες της Πεντέλης σε υψόμετρο 350-450 μέτρων. Από το 1923, όταν ο Σπήλιος Αγαπητός γίνεται ο πρώτος οικιστής με ένα σπίτι στην οδό Δάφνης, η Εκάλη άρχισε σταδιακά να αναπτύσσεται και να απλώνεται γύρω από μικρές κυκλικές πλατείες, στις οποίες κατέληγαν ακτινωτά φιλήσυχοι και σκιεροί δρόμοι που έφεραν ονόματα θεοτήτων, βουνών και φυτών.

Αυτή η εφαρμογή ενός ιδιαίτερου αττικού ρομαντισμού έχει πίσω της ένα πολεοδομικό (και κοινωνικό) όραμα το οποίο διήλθε ως τις μέρες μας μέσα από κύκλους ακμής και παρακμής. Ο αρχιτέκτων Ιωάννης Ν. Κουμανούδης, γέννημα θρέμμα της περιοχής, με ρίζες και πατρικό σπίτι από το 1938, αφηγείται με εξαντλητική σχολαστικότητα, γνώση και ευαισθησία, την ιστορία του προαστίου, συντάσσοντας επί της ουσίας μία «βιογραφία» της Εκάλης, αυτό που ο ίδιος ονομάζει «ένα συναξάρι για την προπολεμική της ιστορία και ομορφιά και οδοιορικό στην αρχιτεκτονική της».

⁶¹ Κουμανούδης 2001. Βατόπουλος 2/6/2002.

Το γοητευτικό (και ουσιαστικό) αυτό βιβλίο αν και εστιάζει, όπως μαρτυρεί και ο τίτλος, στην προ του 1941 εποχή (όταν χτίστηκαν τα ωραιότερα σπίτια), εκτείνεται και στα μεταπολεμικά χρόνια και θέτει ζητήματα με παρρησία: την απουσία ειδικής κυκλοφοριακής μελέτης, τις μεγάλες κλίσεις ορισμένων δρόμων, την εσωστρεφή πολεοδομική δομή, την έλλειψη οργανικής σύνδεσης με το δάσος της Πεντέλης και τον αρχαιολογικό χώρο στον λόφο του Καστριού, καθώς και τη μη προέκταση του παλαιού σιδηροδρόμου της Κηφισιάς μέχρι τον Διόνυσο διά μέσου της Εκάλης. Στη σελίδα 30, σημειώνεται: «Ας μην ξεχνάμε πως αρχιτεκτονικό «μέτρο» της όλης πολεοδομικής σύνθεσης της Εκάλης ήταν, ασφαλώς, ο πεζός».

Κεντρική, όμως, θέση στο βιβλίο του Ι. Ν. Κουμανούδη έχουν τα σπίτια της Εκάλης, τα οποία έχει αποτυπώσει και φωτογραφήσει ο ίδιος, ένα ένα χωριστά. Συλλέγοντας πληροφορίες από ιδιοκτήτες και παλαιούς Εκαλιώτες (όπως ο παλαιός Κοινοτάρχης, Κων. Αλεξανδρίδης, που κατοικεί στην Εκάλη από το 1930), ο Ι. Ν. Κουμανούδης εξακτινώνει ένα πυκνό οδοιπορικό στο οποίο πρωταγωνιστική θέση έχει η αρχιτεκτονική της Εκάλης.

Η «Ανώνυμος Οικοδομική Εταιρεία Εκάλη» (1924) έδινε την ευκαιρία στους ενδιαφερόμενους να επιλέξουν από τα ήδη κατασκευασμένα σπίτια που ήταν προς πώληση ή να επιλέξουν από το τυπολόγιο ένα σπίτι της αρεσκείας τους. Αν όμως κάποιος επιθυμούσε ένα πιο πολυτελές σπίτι, τότε μπορούσε να επιλέξει ένα με υπογραφή ενός καλού αρχιτέκτονα, συνεργάτη της «Α.Ε. Εκάλη». Αρχιτέκτονες του Μεσοπολέμου, όπως οι Ν. Ζουμπουλίδης, Α. Κριεζής, Ι. Πυρπινιάς, άφησαν τη σφραγίδα της καλαισθησίας τους στην Εκάλη.

Ο Ι. Ν. Κουμανούδης μας δίνει τις αισθητικές κατηγορίες σπιτιών με βάση τη μορφολογία τους: τα σπίτια με την τοπική πέτρα, τα σπίτια με τις κεντροευρωπαϊκές επιρροές και την *pittoresque* αρχιτεκτονική και τα πρώτα μοντέρνα σπίτια σύμφωνα με τις αρχές του Bauhaus. Πολλά από αυτά κατεδαφίστηκαν ή αλλοιώθηκαν. Το 1941 μετά τη λεηλασία της Εκάλης από τα κατοχικά στρατεύματα ακολούθησε μία μακρά παρένθεση που κράτησε έως περίπου το 1965. Η Αθήνα στράφηκε στην παραθαλάσσια ζώνη και τα βόρεια προάστια πέρασαν μια περίοδο οικοδομικής ύφεσης. Η συνέχεια είναι λίγο πολύ γνωστή.

Αυτό το βιβλίο μπορεί να διαβαστεί και ως διαμαρτυρία για την επέλαση της μαζικής κατοίκησης σε περιοχές που είχαν σχεδιαστεί με άλλες αρχές. Γεγονός είναι ότι η Εκάλη, αφού γλίτωσε τη λαϊκίστικη πολιτική του τότε υπουργείου Χωροταξίας το 1983, αντιμετωπίζει οικοδομική έξαρση εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος και της ιστορικής αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας.

6.2 Μουσείο Γιάννη Σπυρόπουλου

Ο Γιάννης και η Ζωή Σπυροπούλου δημιούργησαν ένα μονογραφικό Μουσείο, όπως ονομάζουμε τους οργανισμούς με αντικείμενο το έργο ενός καλλιτέχνη και έναν δομημένο φορέα να το διοικεί. Ένας μικρός πολιτιστικός φορέας, πολύτιμος ως προς τη μοναδικότητα της συλλογής του, που οι δραστηριότητές του οφείλουν να τον διατηρούν, ζωντανό πυρήνα της πολιτιστικής μας ζωής. Το Μουσείο Σπυρόπουλου άνοιξε για το κοινό το 1992, δύο χρόνια μετά τον θάνατο του ζωγράφου, αφού πρώτα διαμορφώθηκε το κτίριο και ταξινομήθηκε το πλουσιότερο αρχείο και καλλιτεχνικό του υλικό.

Στα χρόνια της λειτουργίας του παρουσίασε εκτός από τις μόνιμες εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις, οι οποίες δημιούργησαν ένα καινούργιο κοινό για το έργο του ζωγράφου. Μια οργανωμένη περιοδεία του έργου του καλλιτέχνη αναδρομικά, ταξίδεψε στις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας φέρνοντάς κοντά στους πιο δύσκολους θεατές το έργο του. Είναι γνωστό πως ο Γιάννης Σπυρόπουλος δεν εξέθετε στην Ελλάδα μετά το 1960. Οπότε η διοργάνωση όλων αυτών των εκθέσεων αποτελούσε πρωταρχική υποχρέωση του Μουσείου⁶².

⁶² <https://www.spyropoulosfoundation.org/to-mouseio/>

7. Κεφάλαιο 7^ο – Οι Πολιτιστικές Εκδηλώσεις στο Δήμο Κηφισιάς

7.1 Η Ανθοκομική Έκθεση Κηφισιάς

Η Ανθοκομική Έκθεση αποτελεί το κυριότερο γεγονός του Δήμου Κηφισιάς και μοναδικό εργαλείο για τους ανθοπαραγωγούς της χώρας μας για να επιδείξουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους στο αθηναϊκό κοινό που συρρέει από κάθε γωνιά της Αθήνας κάθε χρόνο. Πραγματοποιείται στο ιστορικό Άλσος Κηφισιάς «Δημήτρης Ζωμόπουλος». Από το 1937, με μία μικρή διακοπή τα δύσκολα χρόνια του πολέμου και της μεταπολεμικής περιόδου, 1940-1955, η Ανθοκομική ανοίγει τις πύλες της κάθε Μάιο εισάγοντας τους χιλιάδες επισκέπτες στην ελληνική αλλά και ξένη Ανθοκομία⁶³.

Ξεκίνησε με πρωτοβουλία του δικηγόρου και ερασιτέχνη βοτανολόγου, Κωνσταντίνου Γουλιμή, ο οποίος εκπόνησε πολλές και σπουδαίες εργασίες για την ελληνική χλωρίδα και δημιούργησε εξαιρετικές συλλογές. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι πολλά φυτά φέρουν το όνομά του, όπως για παράδειγμα ο *crocus gulimii*. Ο ίδιος υπήρξε και ο πρώτος Πρόεδρος της Ανθοκομικής Έκθεσης Κηφισιάς. Η διοργάνωση της έκθεσης γινόταν αρχικά από την "Επιτροπή Τουρισμού", σύντομα όμως, το 1965, πέρασε στην ευθύνη του Δήμου Κηφισιάς, ο οποίος την αναβάθμισε και της έδωσε πανελλαδική εμβέλεια. Η Ανθοκομική Έκθεση Κηφισιάς αποτελεί για το Δήμο τόσο σημαντική διοργάνωση που το 1985 έκρινε ότι πρέπει να αποτελέσει ξεχωριστό νομικό πρόσωπο.

Σήμερα, το Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου ασχολείται όλο το χρόνο με την ανάδειξη του Άλσους Κηφισιάς και τις διοργανώσεις που συμβαίνουν εκεί, με κορωνίδα βέβαια την Ανθοκομική Έκθεση. Στα πλαίσια της Ανθοκομικής έκθεσης πραγματοποιείται μεγάλο πρόγραμμα εκδηλώσεων στο χώρο των εκδηλώσεων με μουσικά φεστιβάλ, χορούς, θεατρικά, παιδικό θέατρο καθώς και παρουσιάσεις βιβλίων. Σημαντικοί καλλιτέχνες δίνουν κάθε χρόνο το παρόν και σε αυτή τη γιορτή της ανθοκομίας λαμβάνουν μέρος όλοι οι πολιτιστικοί σύλλογοι και τα σχολεία της

⁶³ Καστάνης 2005.

περιοχής. Κάθε χρόνο εντυπωσιακό γεγονός αποτελούν τα εγκαίνια της έκθεσης που είναι ευρέως γνωστή, με φαντασμαγορικά πυροτεχνήματα και γιορτές στην καρδιά της άνοιξης. Μυρωδιές λουλουδιών κυριαρχούν παντού και οι επισκέπτες συνήθως επιλέγουν να στρέφονται στις αγορές ωραιών φυτών. Δεν είναι αμελητέο το γεγονός ότι ακόμα και εν μέσω του πιο σκληρού απαγορευτικού κυκλοφορίας που γνώρισε μεταπολεμικά η χώρα εν μέσω πανδημίας κορωνοϊού το 2020, η κυβέρνηση έκρινε ότι η Ανθοκομική δεν πρέπει να λείπει από τις ζωές των Αθηναίων και έδωσε κατ' εξαίρεση άδεια για τη διοργάνωσή της.

Εικόνα 47 - Χορευτική εκδήλωση στο χώρο της έκθεσης (πηγή από: <http://www.kifissia.gr> HYPERLINK "<http://www.kifissia.gr/>")

Εικόνα 48 - Η έκθεση των ανθοκόμων στο Άλσος της Κηφισιάς (πηγή από: <http://www.kifissia.gr> HYPERLINK "<http://www.kifissia.gr/>")

Εικόνα 49 - Το συντριβάνι του άλσους της Κηφισιάς

Εικόνα 50 - Το άλσος της Κηφισιάς γεμάτο χρώματα

7.2 Τα «Μενάνδρεια»

Σημαντικό πολιτισμικό γεγονός στο τέλος του καλοκαιριού μέχρι τα μέσα του φθινοπώρου της περιοχής είναι τα «Μενάνδρεια», που αποτελεί μια πολιτιστική και πολιτισμική όαση με πολλές εκδηλώσεις, θεατρικές παραστάσεις, καλλιτεχνικές συναυλίες αλλά και παρουσιάσεις βιβλίων. Ο χώρος που πραγματοποιούνται τα πολιτιστικά δρώμενα είναι το αίθριο θέατρο του δημαρχείου της Κηφισιάς στην οδό Μυρσίνης και Διονύσου. Οι συναυλίες πραγματοποιούνται στο δημοτικό στάδιο Ζηρίνιο καθώς και σε άλλες πλατείες της πόλης. Η είσοδος συνήθως είναι δωρεάν η με μικρό αντίτιμο, το οποίο συχνά προσφέρεται σε φιλανθρωπικές δράσεις⁶⁴.

⁶⁴ Μενάνδρεια 2021.

Εικόνα 51 - Λογότυπο από την πολιτιστική εκδήλωση(πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 52 - Συναυλία στα πλαίσια των Μενάνδρειων (πηγή: προσωπικό αρχείο)

8. Οι Θερινοί Κινηματογράφοι της Κηφισιάς

Η Μπομπονιέρα

Ο πλέον ιστορικός και διάσημος, άρχισε να λειτουργεί από το 1918 και θεωρείται ο αρχαιότερος θερινός κινηματογράφος μετά την Αίγλη του Ζάππειου. Από πυρκαγιές καταστράφηκε ολοσχερώς το μεσημέρι της 10ης Ιουλίου 1925, μερικώς στις 31 Ιουλίου 1928, λόγω ανάφλεξης του φιλμ της ταινίας και έτσι οι θέσεις των θεατών μειώθηκαν από 1000 σε 550. Το 1997 κηρύχθηκε διατηρητέο ως προς την χρήση του ενώ δεν έκανε δεκτή την εισήγηση της Εφορείας Νεότερων Μνημείων Αττικής για το χαρακτηρισμό του χώρου ως ιστορικού. Αρχικά παρουσίαζε θεατρικές παραστάσεις, κυρίως από το θίασο της Μαρίκας Κοτοπούλη, ενώ τα καμαρίνια των ηθοποιών

υπάρχουν ακόμη πίσω από την οθόνη. Ακολούθησαν το 1923 οι κινηματογραφικές προβολές με ζωντανή μουσική υπόκρουση καθώς ο ομιλών κινηματογράφος ήλθε στην Ελλάδα το 1930⁶⁵.

Επειδή οι τότε εφημερίδες δεν ανέγραφαν τους κινηματογράφους, η πρώτη αναφορά εντοπίζεται στις 12 Ιουλίου 1929 με την ταινία του Τσάρλυ Τσάπλιν «Ο Χρυσοθήρας». Η τελευταία ταινία πριν από τον πόλεμο το 1940 ήταν στις 20 Οκτωβρίου με το χαρακτηριστικό τίτλο «Βάρδα Φουρνέλλο» και ξανάρχισε την λειτουργία της στις 21 Ιουνίου 1945 με την ταινία «Κατάσκοποι των αιθέρων». Στην αιωνόβια πορεία της παρουσίασε επίσης προγράμματα συναυλιών, χορωδιών, φιλανθρωπικών & επετειακών εκδηλώσεων, κουκλοθέατρο, καραγκιόζης κ.λπ., διεθνείς αγώνες πάλης & πυγμαχίας, ενώ περιστασιακά λειτούργησε και παγοδρόμιο στο χώρο πίσω από τη μηχανή προβολής. Η Μπομπονιέρα σε πείσμα των καιρών αντιστέκεται και διαρκώς χαρακτηρίζεται η «Αρχόντισσα της Κηφισιάς»⁶⁶.

Εικόνα 53 - Ο εσωτερικός χώρος του ιστορικού κινηματογράφου «Μπομπονιέρα»
(πηγή :προσωπικό αρχείο)

Η Χλόη

Ένας από τους ομορφότερους θερινούς κινηματογράφους των βορείων προαστίων που ξεκίνησε να λειτουργεί τη δεκαετία του 1960 στην καρδιά της Κηφισιάς και αποτέλεσε ορόσημο στην καλλιτεχνική ανάπτυξη της περιοχής, δικαιολογεί

⁶⁵ Σιμώνη- Λιόλου 2002.

⁶⁶ Καστάνης 2005.

απόλυτα το όνομά του, καθώς όπου κι αν κοιτάξεις θα αντικρίσεις πράσινο. Τις εντυπώσεις κερδίζει και ο πύργος που ξεπροβάλλει πίσω από τη μια πλευρά της Χλόης⁶⁷. Στον ιστορικό αυτό χώρο έχουν προβληθεί σημαντικές ιστορικές ταινίες ενώ παρά το πέρασμα των χρόνων το ιστορικό σινεμά αποτελεί πόλο έλξης πολλών Αθηναίων που επιλέγουν να μεταβούν στα βόρεια προάστεια προκειμένου να παρακολουθήσουν κάποια κινηματογραφική ταινία στον πανέμορφο και ιστορικό χώρο⁶⁸.

Εικόνα 50 – Ο κινηματογράφος «Χλόη» (πηγή :προσωπικό αρχείο)

⁶⁷ Βαλάτα -Τσιάμα 2001.

⁶⁸ Βαλάτα -Τσιάμα 2001.

9. Κεφάλαιο 9^ο – Πολιτιστικοί Σύλλογοι και Φορείς της Κηφισιάς

9.1. Η Χορωδία της Κηφισιάς 1937

Η «Χορωδία Κηφισιάς 1937» ιδρύθηκε το 1937 στην Κηφισιά από το μαέστρο Σπύρο Καραγιάννη και έχει τη νομική μορφή Σωματείου. Διοικείται από εννεαμελές Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο εκλέγεται από την Ετήσια Γενική Συνέλευση των μελών της σε θητεία που είναι διετής. Το σωματείο απαρτίζεται από ενεργά μέλη τα οποία φτάνουν τα 55 άτομα. Από το 2004, τη διδασκαλία και διεύθυνσή της έχει αναλάβει ο καθηγητής ανωτέρων θεωρητικών, Μαέστρος και Συνθέτης Χαράλαμπος Μιχαηλίδης. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί επίσης πως από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα, ακόμη και κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η Χορωδία υπήρξε ενεργή με διαρκείς εμφανίσεις⁶⁹.

Στη Χορωδία λειτουργούν τα εξής πολυφωνικά τμήματα: Ανδρικό – Ανδρικό, Εκκλησιαστικό, Γυναικείο Μεικτό. Το ρεπερτόριό της περιλαμβάνει έργα από την πρώιμη αναγέννηση, τον κλασικισμό, τον ρομαντισμό καθώς και έργα Ελλήνων και ξένων συνθετών της σύγχρονης περιόδου. Σε ετήσια βάση, η «Χορωδία Κηφισιάς 1937» διοργανώνει την «Καλλιτεχνική Συνάντηση Χορωδιακής Μουσικής» στην οποία λαμβάνουν μέρος Χορωδίες από όλη την Ελλάδα. Η Χορωδία έχει συμμετάσχει σε πλήθος συναυλιών και μουσικών εκδηλώσεων και Χορωδιακών Φεστιβάλ, σε όλη την Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό και έχει βραβευτεί πολλές φορές. Έχει βραβευτεί επίσης, από τους Συλλόγους των Rotary και των Lions, από τον Δήμο Κηφισιάς και από το Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Κηφισιάς, για τη μακρόχρονη προσφορά και δράση της.

Τα έσοδα της Χορωδίας προέρχονται, κυρίως από τις συνδρομές των μελών της και από την ετήσια συμβολική χορηγία του Δήμου Κηφισιάς, στο πλαίσιο της πολιτικής του Δήμου, για την οικονομική ενίσχυση των πολιτιστικών και αθλητικών σωματείων, που δρουν στα όρια της δικαιοδοσίας του. Η παιδική χορωδία «μικροί τροβαδούροι της Κηφισιάς » δημιουργήθηκε από τον Καλλιτεχνικό και Πολιτιστικό Σύλλογο «τροβαδούροι της Κηφισιάς» τον Ιανουάριο του 2013 με σκοπό να δώσει τη

⁶⁹ Βαλάτα -Τσιάμα 2001.

δυνατότητα σε παιδιά ηλικίας 6 έως 15 ετών να καλλιεργηθούν στη μουσική, προσεγγίζοντας την μέσα από τη χορωδιακή πρακτική.

Η χορωδία, έχει ήδη κάνει αρκετές εμφανίσεις εντός και εκτός των ορίων του Δήμου Κηφισιάς. Τη χορωδία από την αρχή της λειτουργίας της διευθύνει ο Στάθης Ουλκέρογλου. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι τροβαδούροι της Κηφισιάς που απαρτίζεται από άτομα μέσης ηλικίας συμβάλει καθοριστικά στην πολιτιστική δράση του τόπου με προσπάθεια ένταξης νέων μελών μέσω εκδηλώσεων, εκδρομών και συνεστιάσεων⁷⁰.

9.2. Η Ένωση Κεφαλλήνων και Ιθακησίων Κηφισιάς και Βορείων Προαστίων

Η Ένωση Κεφαλλήνων και Ιθακησίων Κηφισιάς και Βορείων Προαστίων ιδρύθηκε το 1991 από Κεφαλλονίτες των Βορείων Προαστείων με αποκλειστικό σκοπό τη διάδοση του Επτανησιακού και ιδιαίτερα του Κεφαλλονίτικου πνεύματος στην κοινωνία της περιοχής της Κηφισιάς και ευρύτερα. Οι εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται καθώς και οι εκδρομές αλλά και οι πολιτιστικές δράσεις συνεχίζουν να ενισχύουν την πολιτιστική δράση του τόπου με μεγάλη συμμετοχή⁷¹.

Ο Σύλλογος γρήγορα καθιερώθηκε σαν ένας από τους σπουδαιότερους συλλόγους της περιοχής με περισσότερα από 500 ενεργά μέλη. Η κοινωνία των βορείων προαστείων αγκάλιασε την ύπαρξη του συλλόγου με ιδιαίτερη θέρμη και ομαδικά συμμετείχε και συμμετέχει σε όλες τις εκδηλώσεις όπου πάντα πρωτοστατεί το χαρακτηριστικό και μοναδικό Κεφαλλονίτικο πνεύμα που απαραίτητα συνοδεύεται από τραγούδια και καντάδες.

Στις πολυάριθμες ετήσιες δραστηριότητες περιλαμβάνεται κάθε χρόνο η κοπή της Πρωτοχρονιάτικης πίτας με συνοδεία μαντολινάτας. Η μεγαλύτερη γιορτή είναι αυτή του Αγίου Γεράσιμου προστάτη και πολιούχου της Κεφαλονιάς που γιορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά τις 20 Οκτωβρίου.

Η Ένωση κάθε πραγματοποιεί εκδρομές, μονοήμερες η πολυήμερες με απίστευτη συμμετοχή ατόμων σε διάφορα μέρη της Ελλάδας το καλοκαίρι όμως και

⁷⁰ Βαλάτα -Τσιάμα 2001.

⁷¹ <https://poulatakefalonias.website/?p=25680>.

το χειμώνα διοργανώνει πολυήμερη εξόρμηση εντός και συνήθως εκτός Ελλάδος με μεγάλη πάντοτε επιτυχία. Ξεχωριστή εκδήλωση αποτέλεσε η τιμητική βραδιά για το Σώμα Ελλήνων προσκόπων για τη βοήθεια που είχαν παρέχει στους σεισμούς της Κεφαλονιάς το 1953. Η εκδήλωση που αποτελεί φόρο τιμής σε όλους όσους βοήθησαν τους σεισμόπληκτους.

9.3. Το Άστυ Αιγυπτιωτών στην Κάτω Κηφισιά

Το Άστυ Αιγυπτιωτών Ελλήνων στην Κάτω Κηφισιά εγκαταστάθηκε με τη συμπλήρωση μισού και πλέον αιώνα σε χώρο περίπου 30 στρεμμάτων που είχε αγοραστεί μεταξύ του 1962-1967 από τον οικοδομικό συνεταιρισμό στη Αθήνα. Όπως είναι γνωστό η Ελληνική παροικία στην Αίγυπτο κατά τον 19ο αιώνα και μέχρι το 1952 ήταν μια από τις μεγαλύτερες και ακμάζουσες στη φιλόξενη αυτή χώρα του Νείλου. Αριθμούσε άνω των 300.000 κατοίκων και εκτός αυτών συνυπήρχαν Άγγλοι, Γάλλοι και Ιταλοί. Μέλη της υπήρξαν μεταξύ άλλων μεγάλων επιχειρηματιών οι εθνικοί ευεργέτες Μπενάκης, Τοσίτσας και άλλοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι εκεί έζησαν σημαντικοί επιφανείς καλλιτέχνες και συγγραφείς όπως ο Κ. Καβάφης, η Π. Δέλτα, Ν. Τσιφόρος, Αττίκ, Μ. Λοίζος, Ντίνος Ηλιόπουλος

. Η απόκτηση του χώρου στην Κάτω Κηφισιά έγινε σταδιακά από τους ιδιοκτήτες και το σχέδιο προέβλεπε την κατασκευή πολυτελών κατοικιών για διαμονή των μελών στην περίοδο των διακοπών τους.

Στην συνέχεια όμως λόγω των ανατροπών στο πολιτειακό καθεστώς αλλά και εξαιτίας του πολέμου, αποφασίστηκε η μετατροπή του οικισμού σε μόνιμες οικίες καθώς και σε διαμερίσματα, καταστήματα και γραφεία του συνεταιρισμού. Τέλος δημιουργήθηκε η πλατεία Ηρώων Ελλήνων εξ Αιγύπτου που κοσμείται από ιστορικά μνημεία. Ο οικισμός διέπεται από καταστατικό που ορίζει υποχρεώσεις και δικαιώματα των μελών. Οι Έλληνες Αιγυπτιώτες σταδιοδρόμησαν σε περίοπτες θέσεις όπως σε τράπεζες σε ναυτιλιακές εταιρείες και άλλα. Ο πολιτιστικός σύλλογος των Αιγυπτιωτών είναι ενεργός στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου με τη διοργάνωση εκπαιδευτικών εκδρομών, εκδηλώσεων και ομιλιών⁷²

⁷² <https://www.astyaigyptioton.gr/>.

Εικόνα 58 - Η είσοδος του πολιτιστικού κέντρου στο Άστυ Αιγυπτιωτών στην Κάτω Κηφισιά (πηγή :προσωπικό αρχείο)

9.4. Ο Σύλλογος Χίων Κηφισιάς και Βορείων Προαστίων

Ακόμη ένας σημαντικός και δραστήριος πολιτιστικός Σύλλογος που έχει έδρα την περιοχή μας, είναι ο Πολιτιστικός Σύλλογος Χίων Κηφισιάς και Βορείου Αττικής, με πρόεδρο την κυρία Αγγελική Τριανταφυλλού- Πιτίδη. Ο πολιτιστικός Σύλλογος Χίων Κηφισιάς και βορείου Αττικής είναι σωματείο μη κερδοσκοπικό με έδρα το Δήμο Κηφισιάς και ιδρύθηκε το 2006. Στόχοι του είναι η ανάδειξη, προστασία και προβολή της πολιτιστικής και λαογραφικής κληρονομιάς της Χίου στους κατοίκους της Κηφισιάς και των άλλων Δήμων της βορείου Αττικής. Επίσης αποτελεί χώρο γνωριμίας και επικοινωνίας για τους Χιώτες που ζουν στην περιοχή⁷³.

Η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων που αναφέρονται σε επετείους του τόπου, όπως η απελευθέρωση της Χίου ή θρησκευτικές εορτές, όπως του αγίου Ισιδώρου και της αγίας Μαρκέλλας συγκεντρώνουν πολλούς Χιώτες, κατοίκους της βόρειας Αττικής, που έγιναν φίλοι του συλλόγου μας. Το ανθρωπιστικό έργο του συλλόγου απευθύνεται σε ιδρύματα της Χίου, της ευρύτερης περιοχής, καθώς και σε Χίους φοιτητές και οικογένειες που έχουν ανάγκη.

⁷³ <https://kifisiotikanea.wordpress.com/2013/03/21/%CE%BF%CE%B9>.

Στόχος είναι η ανάδειξη και η προβολή της πολιτιστικής και λαογραφικής κληρονομιάς της Χίου στους κατοίκους της Κηφισιάς και των άλλων δήμων των βορείων προαστείων. Βασική μέριμνα του συλλόγου είναι η εξεύρεση οικονομικών πόρων προς πραγματοποίηση και διοργάνωση εκδηλώσεων διαφόρων θεματικών και φιλανθρωπικών σκοπών.

Μια ακόμα σημαντική προσπάθεια από πλευράς του συλλόγου που αποτελεί έναν από τους τρεις βασικούς συλλόγους από άλλες περιοχές που εδρεύουν στην Κηφισιά είναι η σύσφιξη των πατριωτικών δεσμών που κάτοικου μόνιμα στην Κηφισιά. Αυτό επιτυγχάνεται με την διοργάνωση πολιτιστικών, ψυχαγωγικών και λαογραφικών εκδηλώσεων.

Ενδεικτικά αναφέρεται η εκδήλωση μνήμης για τα 107 χρόνια από την 11η Νοεμβρίου 1912, ημέρα απελευθέρωσης της Χίου, που πραγματοποίησε ο Σύλλογος Χίων Κηφισιάς και Βορείου Αττικής την Κυριακή 10 Νοεμβρίου 2019 στο Πολιτιστικό Κέντρο Κηφισιάς. Ομιλήτρια ήταν η καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης και του Πολιτισμού στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη, η οποία ανέπτυξε το θέμα «Χιώτες στη Ρουμανία – ιστορικές και καλλιτεχνικές μαρτυρίες με βάση, μνημεία και κοιμητήρια». Με την εμπειριστατωμένη ομιλία και την παράλληλη προβολή εικόνων αναδείχθηκε η παρουσία των Χίων της διασποράς και η συμβολή τους στην ανάπτυξη της ναυτιλίας και του εμπορίου.

Εικόνα 59 - Το Δ.Σ. του Συλλόγου, από αριστερά Μαρία Μενδωνίδου, η πρόεδρος του Βικέλα Λίλα Παπαδημητρίου, Αγγελική Τριανταφύλλου-Πιτίδη πρόεδρος,

Εφη Παριάρου, Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη, Λεώνη Σαρέλη, Ειρήνη Κόλιου, Κίτσα Παντελούκα, Γιώργος Δαμαλάς και Αγγελική Καρμίρη (πηγή: αρχείο Μάρθας Φωτοπούλου)

9.5. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος « Πύρνα»

Η ΠΥΡΝΑ είναι αστική πολιτιστική εταιρεία με σκοπό τη δια βίου μάθηση και την προσωπική ανάπτυξη, και διανύει τον 26ο χρόνο λειτουργίας της. Στη στέγη της, μια κηφισιώτικη μονοκατοικία με κήπο, γίνονται καθημερινά ομιλίες, εργαστήρια, προβολές, ενώ δημιουργικές δραστηριότητες περιμένουν τα παιδιά. Για το τετράμηνο Φεβρουάριος - Ιούνιος 2022 οι ομιλίες και τα εργαστήρια της Πύρνας πραγματοποιούνται κυρίως διαδικτυακά μέσω πλατφόρμας τηλε-εκπαίδευσης λόγω της πανδημίας ενώ με φυσική παρουσία στο χώρο της Πύρνας πραγματοποιείται το Εικαστικό Εργαστήριο και οι παρουσιάσεις βιβλίων⁷⁴.

Παράλληλα με την προσωπική μας ανάπτυξη, δημιουργήσαμε στην ΠΥΡΝΑ ένα σημαντικό κοινωνικό έργο. Τα ΒΙΒΛΙΑ ΣΕ ΡΟΔΕΣ® (www.vivliaserodes.gr), με στόλο 200 μικρές κινητές, θεματικές και δανειστικές βιβλιοθήκες, από το 2011 ταξιδεύουν κατά τη διάρκεια κάθε σχολικής χρονιάς από τάξη σε τάξη, από σχολείο σε σχολείο, από πόλεις σε χωριά και σε νησιά, και αποτελούν πλέον αναπόσπαστο τμήμα της σχολικής ζωής στη δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση⁷⁵.

Από το 2015 η ΠΥΡΝΑ στέκεται δίπλα στους πρόσφυγες. Στην αρχή με αποστολές ειδών πρώτης ανάγκης και, από το 2016, με τη συνεργασία της Ομάδας Διαχείρισης Εκπαίδευσης Προσφύγων του Υπ. Παιδείας, στον τομέα της εκπαίδευσης, τον μόνο δρόμο για ομαλή ένταξη των παιδιών στο νέο τους περιβάλλον. Μέχρι σήμερα έχουμε διαμορφώσει και εξοπλίσουμε έξι νηπιαγωγεία σε Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων και συνεχίζουμε. Στις δράσεις αυτές συμμετέχουν εθελοντικά μαθήτριες/ές αθηναϊκών Γυμνασίων και Λυκείων, που αποκομίζουν πολύτιμες εμπειρίες ζωής

Η ΠΥΡΝΑ χρηματοδοτείται από συνδρομές και δωρεές μελών και φίλων. Τα ΒΙΒΛΙΑ ΣΕ ΡΟΔΕΣ® ξεκίνησαν με δωρητή το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος και συνέχισαν με χορηγίες ιδρυμάτων, εταιρειών και οργανώσεων. Ευχαριστούμε θερμά όλους τους

⁷⁴ <https://www.pyrna.gr/profil>

⁷⁵ <https://www.pyrna.gr/profil>

δωρητές, τους χορηγούς, τους ομιλητές, τα μέλη, τους φίλους, τις εθελόντριες και τους μαθητές, για την εμπιστοσύνη και την πολύτιμη προσφορά τους. Η ΠΥΡΝΑ διοικείται από τη Γενική Συνέλευση των Ιδρυτικών Μελών και επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο. Το έργο της είναι αυτο-χρηματοδοτούμενο και στηρίζεται στη συμμετοχή των μελών και των φίλων, σε χορηγίες και στην εθελοντική προσφορά εργασίας⁷⁶.

10. Κεφάλαιο 10^ο – Μεθοδολογία και Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας

10.1 Μεθοδολογία Έρευνας

Στο μέρος αυτό της εργασίας γίνεται εμπειρική ανάλυση, για την οποία χρειάστηκε συλλογή από ερευνητικά δεδομένα. Η συλλογή των δεδομένων έχει γίνει με τη χρήση ερωτηματολογίου. Οι ερωτήσεις στο ερωτηματολόγιο είναι «κλειστού τύπου». Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν ηλεκτρονικά, μέσω Google Forms.

Τη συλλογή των δεδομένων, ακολούθησε η επεξεργασία. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα Εξέλ. Η επεξεργασία σε πρώτο στάδιο αφορούσε την περιγραφή των απαντήσεων. Η περιγραφή έγινε, χρησιμοποιώντας διάφορα μέτρα τάσης, όπως την ελάχιστη και μέγιστη τιμή.

Στην εν λόγω εργασία, όλα τα προσωπικά δεδομένα τα οποία έχουν συλλεχθεί, θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τη διενέργεια της έρευνας και δεν θα κοινοποιηθούν σε τρίτα μέρη χωρίς πριν ληφθεί η αντίστοιχη δική τους συγκατάθεση. Η συμμετοχή φυσικών προσώπων, είναι εθελοντική. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα και δεν περιέχουν προσωπικά στοιχεία των συγκεκριμένων φυσικών προσώπων από τα οποία θα μπορούσε να αποκαλυφθεί με οποιοδήποτε τρόπο η ταυτότητα των συμμετεχόντων.

Οι απαντήσεις είναι απόλυτα εμπιστευτικές και μόνο ο ερευνητής έχει πρόσβαση σε αυτές. Χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς και συγκεκριμένα έτυχαν ποσοτικής επεξεργασίας συνολικά. Καμία μεμονωμένη πληροφορία σχετικά με οποιοδήποτε σχόλιο ή φυσικό πρόσωπο δεν δημοσιεύθηκε ούτε θα δημοσιευθεί, παρά μόνο τα τελικά αποτελέσματα της έρευνας. Η ανωνυμία των

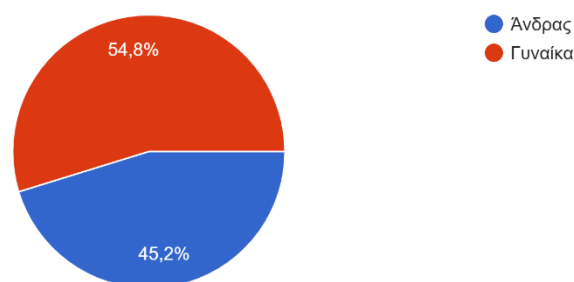
⁷⁶ <https://www.pyrna.gr/profil>

συμμετεχόντων και το προσωπικό απόρρητο τηρήθηκε στο ακέραιο καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας αλλά και μετά το πέρας αυτής, και δεσμεύει τον ερευνητή.

10.2 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας

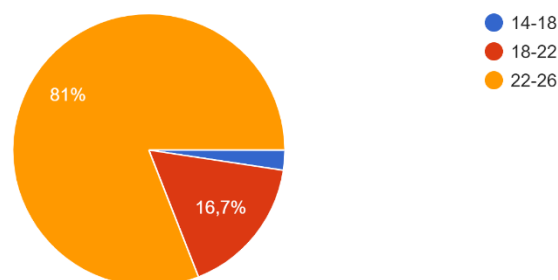
Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων έρευνας για τις συγκεκριμένες ερωτήσεις, αναφέρεται σχετικά ως εξής.

1) Φύλο
42 απαντήσεις

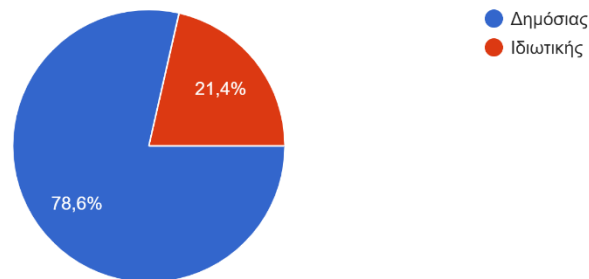
Στην 1^η ερώτηση, το 45,2% των συμμετεχόντων είναι άνδρες και το 54,8% είναι γυναίκες.

2) Σε ποιά ηλικιακή ομάδα ανήκετε;
42 απαντήσεις

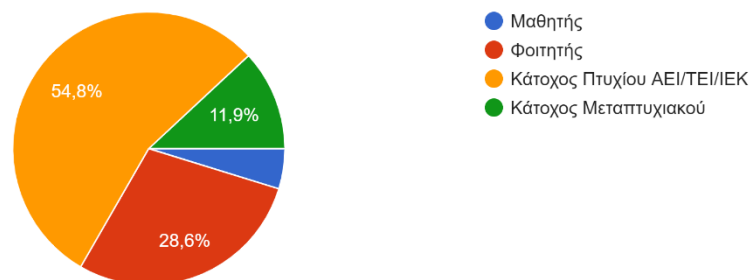
Στην 2^η ερώτηση, το 81% των συμμετεχόντων ανήκουν στην ηλικία των 22-26 ετών, το 16,7% στην ηλικία των 18-22 ετών και 2,3% ανήκουν στην ηλικία των 14-18 ετών.

3)Είστε απόφοιτος/η δημόσιας η ιδιωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;
42 απαντήσεις

Στην 3^η ερώτηση, το 78,6% των συμμετεχόντων εργάζονται σε δημόσιες υπηρεσίες και το 21,4% εργάζονται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις.

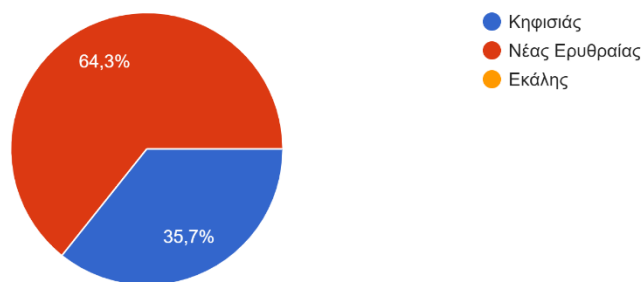
4)Επίπεδο εκπαίδευσης
42 απαντήσεις

Στην 4^η ερώτηση, το 54,8% των συμμετεχόντων είναι κάτοχοι πτυχίου ΑΕ/ΤΕΙ/ΙΕΚ, το 28,6% είναι φοιτητές, το 11,9% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού και το υπόλοιπο είναι μαθητές.

5) Σε ποιά Δημοτική Ενότητα ανήκετε;

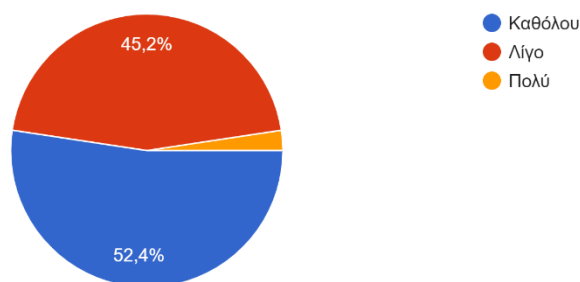
42 απαντήσεις

Στην 5^η ερώτηση, το 64,3% των συμμετεχόντων κατοικούν στη Νέα Ερυθραία και το 35,7% στην Κηφισιά

7) Συμμετέχετε ενεργά στα πολιτιστικά δρώμενα του Δήμου Κηφισιάς;

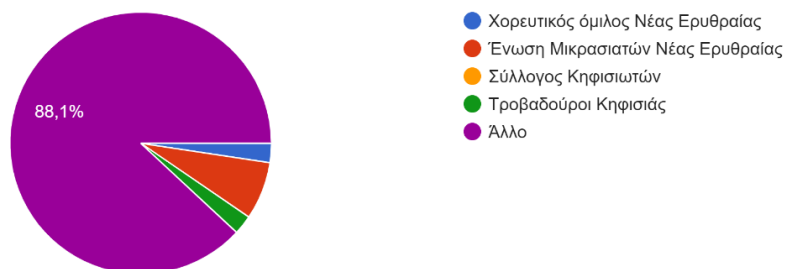
42 απαντήσεις

Στην 6^η ερώτηση, το 45,2% συμμετέχουν στα ενεργά δρώμενα του Δήμου Κηφισιάς, λίγο, το 52,4% καθόλου και το υπόλοιπο 2,4 συμμετέχουν πολύ.

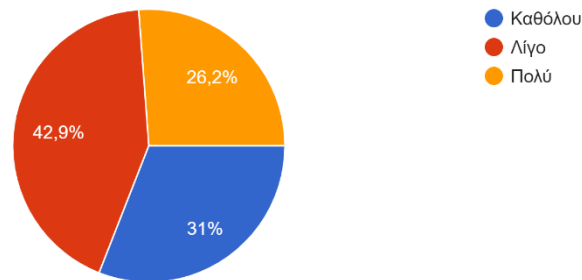
8) Είστε μέλος σε κάποιο σύλλογο του Δήμου Κηφισιάς και αν ναι σε ποιόν;

42 απαντήσεις

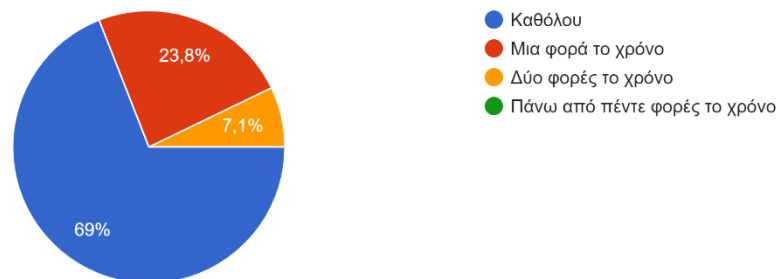
Στην 7^η ερώτηση, το 88,1% των συμμετεχόντων επιλέγουν την απάντηση άλλο στην ερώτηση αν είναι μέλος σε κάποιο σύλλογο του Δήμου Κηφισιάς, εκτός των αναφερθέντων.

9) Γνωρίζετε για την Ιστορία της Μικρασιατικής Νέας Ερυθραίας καθώς και για τις δράσεις που γίνονται από τον σύλλογο Μικρασιατών;
42 απαντήσεις

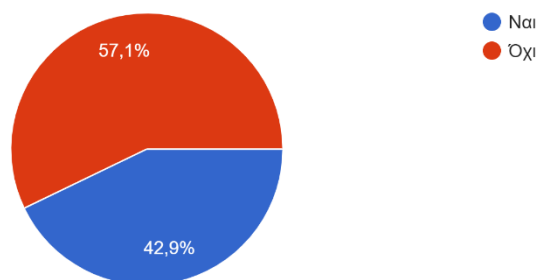
Στην 8^η ερώτηση, το 42,9 γνωρίζει λίγο, το 28,2% γνωρίζει πολύ και το 31% δεν γνωρίζει καθόλου.

11) Πόσο συχνά επισκέπτεστε τα Μουσεία του Δήμου Κηφισιάς;
42 απαντήσεις

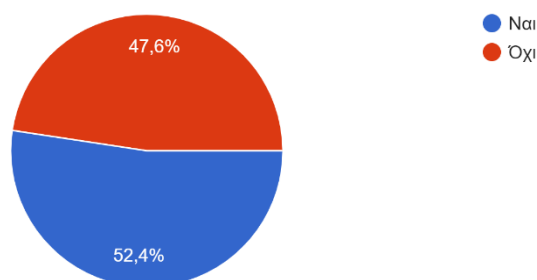
Στην 9^η ερώτηση, το 69% των συμμετεχόντων αναφέρει καθόλου, το 23,8% μια φορά το χρόνο και το 7,1% δύο φορές το χρόνο.

12) Γνωρίζετε για τον Ηρώδη Αττικό και τον Μένανδρο και τη σχέση που είχαν με την περιοχή της Κηφισιάς;
42 απαντήσεις

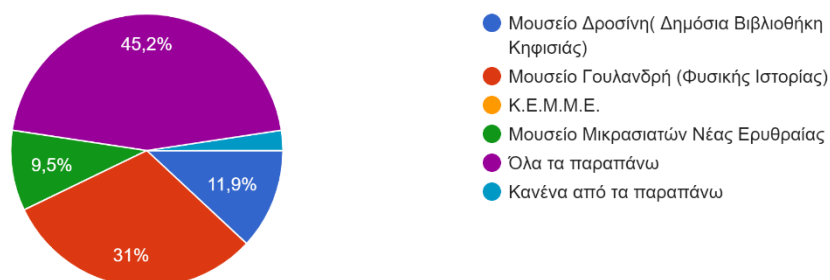
Στην 10^η ερώτηση, το 57,1% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 42,9% αναφέρει Όχι.

13) Γνωρίζετε για τα αρχαιολογικά ευρήματα(Ρωμαϊκές σαρκοφάγοι,ερείπια παλιού τζαμιού) στο κέντρο της Κηφισιάς;
42 απαντήσεις

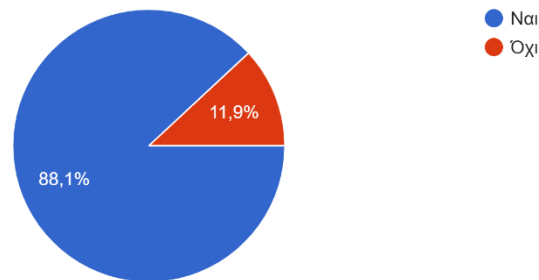
Στην 11^η ερώτηση, το 52,4% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 47,6% αναφέρει Όχι.

14) Ποιούς από τους παρακάτω πολιτιστικούς φορείς γνωρίζετε;
42 απαντήσεις

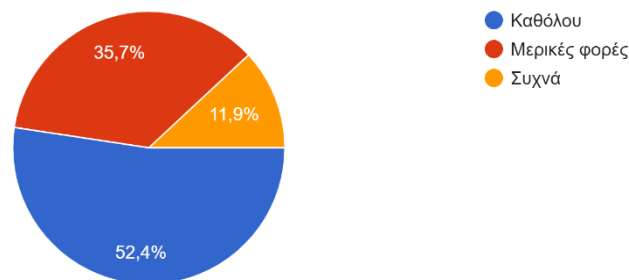
Στην 12^η ερώτηση, το 45,2% των συμμετεχόντων αναφέρει όλα τα παραπάνω, το 31% αναφέρει το Μουσείο Γουλανδρή, το 9,5% αναφέρει Μουσείο Μικρασιατών Νέας Ερυθραίας και το 11,5% το Μουσείο Δροσίνη.

15) Γνωρίζετε τις ιστορικές οικείες (οικία Παύλου Μελά, Πηνελόπης Δέλτα) της Κηφισιάς που έχουν μετατραπεί σε Μουσεία;
42 απαντήσεις

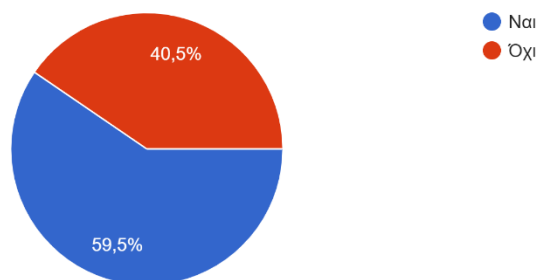
Στην 13^η ερώτηση, το 88,1% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 11,9% αναφέρει Όχι.

16) Έχετε παρακολουθήσει ποτέ εκδηλώσεις για τις "Αλλοτινές Πατρίδες" σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά των Μικρασιατών της Νέας Ερυθραίας;
42 απαντήσεις

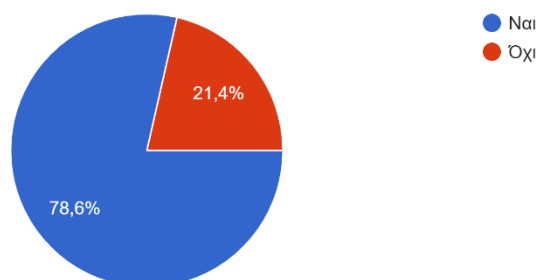
Στην 14^η ερώτηση, το 52,4% των συμμετεχόντων αναφέρει Καθόλου, το 35,7% αναφέρει Μερικές Φορές και το 11,9% αναφέρει το Συχνά.

17) Γνωρίζετε για τα "Μενάδρεια" του Δήμου Κηφισιάς;
42 απαντήσεις

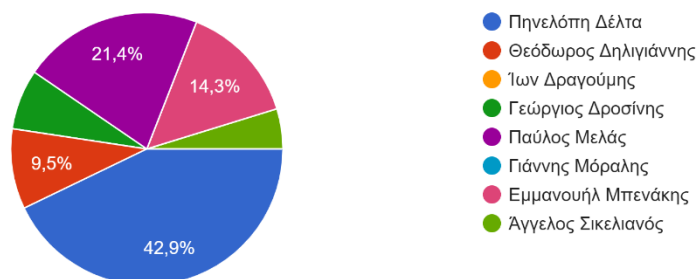
Στην 15^η ερώτηση, το 59,5% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 40,5% αναφέρει Όχι.

18) Γνωρίζετε για το μνημείο Μικρασιατών στην Νέα Ερυθραία;
42 απαντήσεις

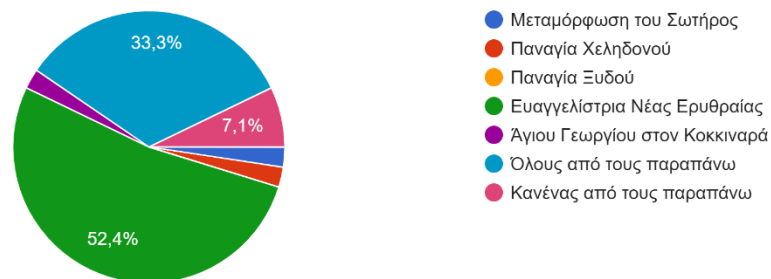
Στην 16^η ερώτηση, το 78,6% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 21,4% αναφέρει Όχι.

19) Ποιές από τις παρακάτω σημαντικές προσωπικότητες γνωρίζετε ότι έζησαν στην Κηφισιά;
42 απαντήσεις

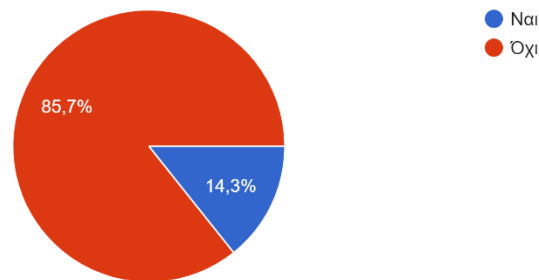
Στην 17^η ερώτηση, το 42,9% των συμμετεχόντων αναφέρει την Πηνελόπη Δέλτα, το 21,4% αναφέρει τον Παύλο Μελά, το 14,3% αναφέρει τον Εμμανουήλ Μπενάκη και το 9,5% τον Θεόδωρο Δεληγιάννη

20) Ποιούς από τους παρακάτω ιστορικούς ναούς γνωρίζετε;
42 απαντήσεις

Στην 18^η ερώτηση, το 52,4% των συμμετεχόντων αναφέρει την Ευαγγελίστρια Νέας Ερυθραίας, το 33,3% αναφέρει την Μεταμόρφωση του Σωτήρος και το 7,1% αναφέρει κανέναν από τους παραπάνω.

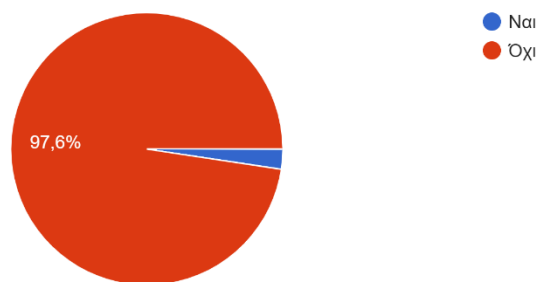
21) Γνωρίζετε για την ιστορική και πολιτιστική αξία του Κοιμητηρίου της Κηφισιάς και για το ότι ανήκει στην Ένωση Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης;
42 απαντήσεις

Στην 19^η ερώτηση, το 14,3% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 85,7% αναφέρει Όχι.

22) Έχετε συμμετάσχει στις πολιτιστικές διαδρομές "Αστυγραφία" Νέας Ερυθραίας;

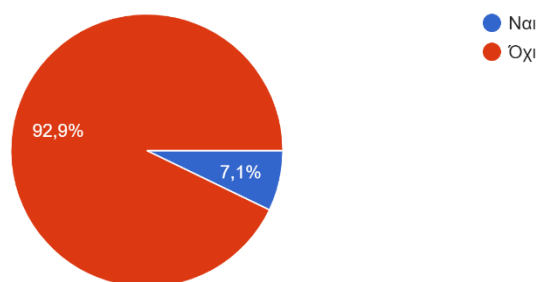
42 απαντήσεις

Στην 20^η ερώτηση, το 2,4% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 97,6% αναφέρει Όχι.

23) Έχετε συμμετάσχει στις πολιτιστικές διαδρομές του Δήμου για τα Αρχοντικά της Κηφισιάς;

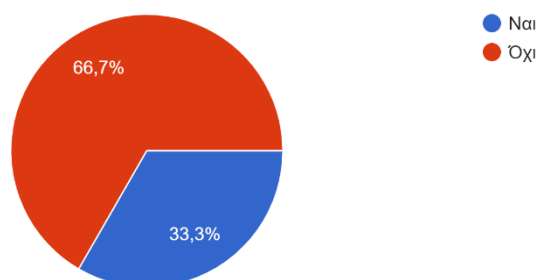
42 απαντήσεις

Στην 21^η ερώτηση, το 92,9% των συμμετεχόντων αναφέρει Όχι και το 7,19% αναφέρει Ναι.

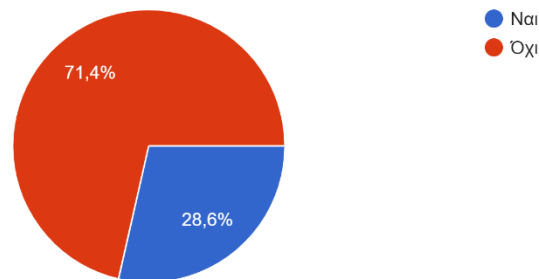
24) Γνωρίζετε για την ύπαρξη συλλόγων από διάφορες περιοχές της Ελλάδος στο Δήμο Κηφισιάς ;(Σύλλογος Χιωτών ,Σύλλογος Κεφαλλονιτών)

42 απαντήσεις

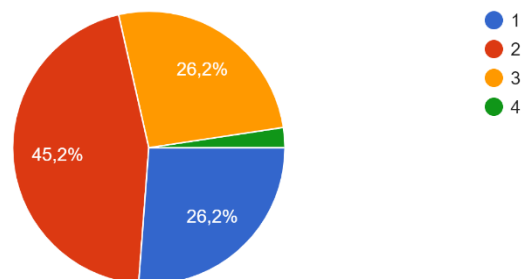
Στην 22^η ερώτηση, το 33,3% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 66,7% αναφέρει Όχι.

25) Γνωρίζετε για την ύπαρξη της Αρχαιολογικής συλλογής του Δήμου Κηφισιάς;
42 απαντήσεις

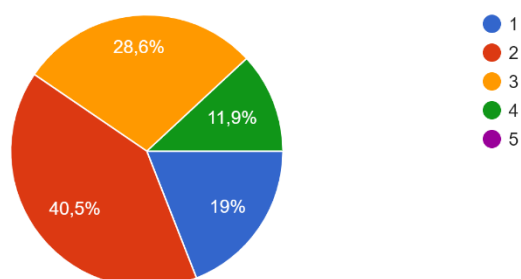
Στην 23^η ερώτηση, το 28,6% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 71,4% αναφέρει Όχι.

26) Από το 1 έως το 5 πόσο ικανοποιημένοι νιώθετε από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου Κηφισιάς ;
42 απαντήσεις

Στην 24^η ερώτηση, το 26,2% των συμμετεχόντων επιλέγει το 1, το 45,2% επιλέγει το 2, το 28,2% επιλέγει το 3 και το υπόλοιπο το 4

Από το 1 έως το 5 πόσο τα σχολεία του Δήμου Κηφισιάς ενισχύουν την πολιτιστική δράση του τόπου;
42 απαντήσεις

Στην 25^η ερώτηση, το 19% των συμμετεχόντων επιλέγει το 1, το 40,5% επιλέγει το 2, το 28,6% επιλέγει το 3, το 11,9% το 4 και το υπόλοιπο το 5.

10.3. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω και ως προς το θέμα της εργασίας, δηλαδή την εξέταση και μελέτη της πολιτισμικής κληρονομιάς του Δήμου Κηφισιάς και την απήχρησή της στους νέους, θα λέγαμε πως βάσει των αποτελεσμάτων με το ερωτηματολόγιο έρευνας, σημειώνονται τα εξής αποτελέσματα, Στην 1^η ερώτηση, το 45,2% των συμμετεχόντων είναι άνδρες και το 54,8% είναι γυναίκες, στην 2^η ερώτηση, το 81% των συμμετεχόντων ανήκουν στην ηλικία των 22-26 ετών, το 16,7% στην ηλικία των 18-22 ετών και 2,3% ανήκουν στην ηλικία των 14-18 ετών και στην 3^η ερώτηση, το 78,6% των συμμετεχόντων εργάζονται σε δημόσιες υπηρεσίες και το 21,4% εργάζονται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Στην 4^η ερώτηση, το 54,8% των συμμετεχόντων είναι κάτοχοι πτυχίου ΑΕ/ΤΕΙ/ΙΕΚ, το 28,6% είναι φοιτητές, το 11,9% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού και το υπόλοιπο είναι μαθητές, στην 5^η ερώτηση, το 64,3% των συμμετεχόντων κατοικούν στη Νέα Ερυθραία και το 35,7% στην Κηφισιά και στην 6^η ερώτηση, το 45,2% συμμετέχουν στα ενεργά δρώμενα του Δήμου Κηφισιάς, λίγο, το 52,4% καθόλου και το υπόλοιπο 2,4 συμμετέχουν πολύ.

Στην 7^η ερώτηση, το 88,1% των συμμετεχόντων επιλέγουν την απάντηση άλλο στην ερώτηση αν είναι μέλος σε κάποιο σύλλογο του Δήμου Κηφισιάς, εκτός των αναφερθέντων, στην 8^η ερώτηση, το 42,9 γνωρίζει λίγο, το 28,2% γνωρίζει πολύ και

το 31% δεν γνωρίζει καθόλου και στην 9^η ερώτηση, το 69% των συμμετεχόντων αναφέρει καθόλου, το 23,8% μια φορά το χρόνο και το 7,1% δύο φορές το χρόνο.

Στην 10^η ερώτηση, το 57,1% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 42,9% αναφέρει Όχι, στην 11^η ερώτηση, το 52,4% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 47,6% αναφέρει Όχι και στην 12^η ερώτηση, το 45,2% των συμμετεχόντων αναφέρει όλα τα παραπάνω, το 31% αναφέρει το Μουσείο Γουλανδρή, το 9,5% αναφέρει Μουσείο Μικρασιατών Νέας Ερυθραίας και το 11,5% το Μουσείο Δροσίνη.

Στην 13^η ερώτηση, το 88,1% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 11,9% αναφέρει Όχι, στην 14^η ερώτηση, το 52,4% των συμμετεχόντων αναφέρει Καθόλου, το 35,7% αναφέρει Μερικές Φορές και το 11,9% αναφέρει το Συχνά και στην 15^η ερώτηση, το 59,5% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 40,5% αναφέρει Όχι. Στην 16^η ερώτηση, το 78,6% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 21,4% αναφέρει Όχι, στην 17^η ερώτηση, το 42,9% των συμμετεχόντων αναφέρει την Πηνελόπη Δέλτα, το 21,4% αναφέρει τον Παύλο Μελά, το 14,3% αναφέρει τον Εμμανουήλ Μπενάκη και το 9,5% τον Θεόδωρο Δεληγιάννη, στην 18^η ερώτηση, το 52,4% των συμμετεχόντων αναφέρει την Ευαγγελίστρια Νέας Ερυθραίας, το 33,3% αναφέρει την Μεταμόρφωση του Σωτήρος και το 7,1% αναφέρει κανέναν από τους παραπάνω και στην 19^η ερώτηση, το 14,3% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 85,7% αναφέρει Όχι.

Στην 20^η ερώτηση, το 2,4% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 97,6% αναφέρει Όχι, στην 21^η ερώτηση, το 92,9% των συμμετεχόντων αναφέρει Όχι και το 7,19% αναφέρει Ναι, στην 22^η ερώτηση, το 33,3% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 66,7% αναφέρει Όχι, στην 23^η ερώτηση, το 28,6% των συμμετεχόντων αναφέρει Ναι και το 71,4% αναφέρει Όχι και στην 24^η ερώτηση, το 26,2% των συμμετεχόντων επιλέγει το 1, το 45,2% επιλέγει το 2, το 28,2% επιλέγει το 3 και το υπόλοιπο το 4. Τέλος, στην 25^η ερώτηση, το 19% των συμμετεχόντων επιλέγει το 1, το 40,5% επιλέγει το 2, το 28,6% επιλέγει το 3, το 11,9% το 4 και το υπόλοιπο το 5.

Βιβλιογραφία

Βαλάτα -Τσιάμα Ε. 2001. *Κηφισιά, 75 χρόνια Δήμου Κηφισιάς*, Κηφισιά: Τύπος Κηφισιάς στα Βόρεια Προάστεια.

Βατόπουλος, Ν. 2/6/2002. «Η 'βιογραφία' της Εκάλης» Η Καθημερινή Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/culture/120353/h-viografia-tis-ekalis/> Πρόσβαση 24 Αυγούστου 2022

Γληνού, Α.- Ν. 2006. *Νέα Ερυθραία. Μεταλλαγές ενός προσφυγικού συνοικισμού στα βόρεια προάστια της Αθήνας*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

Γρηγοράκος Ι. 2020. *Νέα Ερυθραία: Μια πόλη γεννιέται*, Κηφισιά: Εκδ. «Κηφισιά».

Καραβία Μ., 1988. *Κηφισιά, Ομορφιά και Μνήμη*, Κηφισιά: Σύλλογος Προστασίας Κηφισιάς.

Καστάνης Α. 2005. *Κηφισιά, Όψεις της Ιστορίας της Πόλης και του Δήμου, Αρχαιακά τεκμήρια*, Αθήνα: Ελληνικές Εκδόσεις.

Κοντάρης, Θ. 2020. *Η Νέα Ερυθραία το 1928*. Διαθέσιμο από: <http://enosivourlioton.gr/?p=3085> Πρόσβαση στις 24 Αυγούστου 2022

Κοντοστάθης Α. 2013. *Η Νέα Ερυθραία στη χαρταψίδα της ζωής της*, Κηφισιά: Δήμος Κηφισιάς.

Κουμανούδης Ι. 2001. *Η Εκάλη που έφυγε. 1920-1941*. Αθήνα: Τ.Ε.Ε.

Μουστάκης Ν. 1997. *Νέα Ερυθραία Βίβλος γενέσεως*, Αθήνα

Politi I. 2019. “The Cemetery of Kifissia, Greece: Picturesque Serenity”, in E. Georgitsoyanni (ed.), *Ancient Greek Art and European Funerary Art*, Newcastle-upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, pp. 399-420

Σιμώνη-Λιόλιου Μ. 2002. *Αρχόντισσα Κηφισιά. Η ρομαντική ιστορία του χθες έως το 1950*, Αθήνα: Εφημερίδα «Κηφισιά».

Ιστοσελίδες

<https://www.astyaigyptioton.gr/>. Πρόσβαση στις 28 Ιουλίου 2022

https://www.benaki.org/index.php?option=com_buildings&view=building&id=9&language=el Πρόσβαση στις 26 Ιουλίου 2022

<https://www.drossinismuseum.gr/> Πρόσβαση στις 26 Ιουλίου 2022

<http://galeriedimiourgou.gr/> Πρόσβαση στις 26 Ιουλίου 2022

<https://www.gnhm.gr/> Πρόσβαση στις 26 Ιουλίου 2022

<https://iett.gr/> Πρόσβαση στις 26 Ιουλίου 2022

<https://www.kifissia.gr/el/ArxaiologikiSyllogiKifisias> Πρόσβαση στις 30 Ιουλίου 2022

<https://www.kifissia.gr/sites/default/files/arxia/elliniko%20teliko%20teliko%20%283%29.pdf> . Πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022.

<https://kifisiotikanea.wordpress.com/2013/03/21/%CE%BF%CE%B9> Πρόσβαση στις 25 Ιουλίου 2022

<http://www.kounoutsakis-pinakothiki.gr> Πρόσβαση στις 28 Ιουνίου 2022

<https://mikrasiatis.gr/kentro-ereunas-meletis-mikrasiatikis-erythraias/>. Πρόσβαση στις 23 Ιουλίου 2022

<https://poulatakefalonias.website/?p=25680>. Πρόσβαση στις 28 Ιουλίου 2022

<https://www.pyrna.gr/profil> Πρόσβαση στις 30 Ιουλίου 2022

<https://sepik.net/%C2%ABthavete%C2%BB-i-archea-istoria-tis-polis-kato-apo-mezonetes/> Πρόσβαση στις 28 Ιουλίου 2022

<https://www.spyropoulosfoundation.org/to-mouseio/>

Λαογραφικό Μουσείο της Ένωσης Μικρασιατών Νέας Ερυθραίας 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.kifissia.gr/el/blog/> Πρόσβαση στις 28 Ιουλίου 2022

Μενάνδρεια 2021. Δήμος Κηφισιάς Διαθέσιμο στο: <https://www.kifissia.gr/el/blog/%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%B1-2021> Πρόσβαση στις 28 Ιουλίου 2022

Μνημείο Ιστορίας και Πολιτισμού η Οικία του Παύλου Μελά στην Κηφισιά 2020. Δήμος Κηφισιάς. Διαθέσιμο στο: <https://www.kifissia.gr/> Πρόσβαση στις 28 Ιουλίου 2022

«Το εμβληματικό Κοιμητήριο Κηφισιάς στα Σημαντικά Κοιμητήρια στην Ευρώπη» 2017. Διαθέσιμο στο: <https://polis24.gr/to-εμβληματικό-κοιμητήριο-κηφισιάς-σ-2/> Πρόσβαση στις 29 Ιουλίου 2022

Παράρτημα – Συνεντεύξεις

1^η Συνέντευξη Απόσπασμα από τη συνέντευξη του κ. Κυριάκου Μαρτάκη, ιδρυτή του Μουσείου Μικρασιατών στη Νέα Ερυθραία

Παναγιώτης Μαρκάτης: Πότε ξεκίνησε η δημιουργία του μουσείου;

Κος Κυριάκος Μαρτάκης: Η δημιουργία του μουσείου ξεκίνησε το 1992 από τον Κυριάκο Μαρτάκη με δωρεά του κτιρίου από τον κύριο Ηλιόπουλο ,έναν από τους επιφανείς Κηφισιώτες της εποχής όπου κατείχε την πλειοψηφία τον οικοπέδων που μετέπειτα μοιράστηκε στους πρόσφυγες που κατέφθασαν στην περιοχή της Νέας Ερυθραίας διωγμένοι από τις παλιές τους πατρίδες. Ο αριθμός των προσφύγων ανερχόταν περίπου στο 1.500.000 ανθρώπους.

Παναγιώτης Μαρκάτης:Πώς αυτό το προσωπικό όραμα υλοποιήθηκε ;

Κος Κυριάκος Μαρτάκης:Η καταγωγή της οικογένειας μου καθώς και η αναζήτηση της ιστορίας καθώς και της υλικής έρευνας συνέβαλλαν στην δημιουργία ενός μουσείου-στέγης για τον μικρασιατικό πολιτισμό. Τα ταξίδια στην Σμύρνη ξεπερνούν τα 100 κατά τον αριθμό και καθένα από αυτά είναι αποτελούν κερδισμένες εμπειρίες και συλλογή υλικού προς έκθεση στο χώρο του μικρού αλλά εντυπωσιακού μουσείου.

Παναγιώτης Μαρκάτης: Πώς αφομοιώθηκαν οι πρόσφυγες στην περιοχή της Κηφισιάς

Κος Κυριάκος Μαρτάκης: Οι περισσότεροι Μικρασιάτες ήταν αγρότες όποτε βρήκαν απασχόληση στους κήπους της Κηφισιάς, κυρίως στην περιοχή της Κάτω Κηφισιάς στα περιβόλια, επίσης για τον λόγο ότι οι Μικρασιάτες πρόσφυγες ήταν έντιμοι και εργατικοί δεν δυσκολεύτηκαν να αναζητήσουν εργασία και τελικά να εργαστούν ως αγρότες. Στην πλατεία Πλατάνου έγινε η κλήρωση το 1928 σχετικά με το παραχωρητήριο της γης από τους φορείς της Κηφισιάς.

2^η Συνέντευξη. Απόσπασμα από τη συνέντευξη του κ. Θοδωρή Κοντάρη, Εκπρόσωπου του ΚΕΜΜΕ

Το ΚΕΜΜΕ είναι το παλαιό Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ν. Ερυθραίας που ιδρύθηκε το 1980 με απόφαση δημοτικού (κοινοτικού τότε συμβουλίου). Δεν υπάρχουν ιδρυτικά μέλη, μόνο μέλη του Δ/Σ που αλλάζουν σε τακτά διαστήματα βάσει καταστατικού και μετά από τις δημοτικές εκλογές. Μετονομάστηκε σε Κέντρο

Έρευνας και Μελέτης της Μικρασιατικής Ερυθραίας (ΚΕΜΜΕ) το 2012 με την συνένωση των Δήμων Κηφισιάς, Ν. Ερυθραίας και Εκάλης.

2/ Ημερομηνία ίδρυσης χορευτικού ομίλου .

Ο Χορευτικός Όμιλος Ν. Ερυθραίας (ΧΟΝΕ) ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1981 από εμένα (Θ.Κοντάρης) και εννιά γυναίκες (Μάρα Τζοανάκη, Βάσω Γεώργατζη, Δέσποινα Μουστάκη, Κάρη Δημάκη, Γιώτα Αναγνωστοπούλου ,Αμαλία Παπαπαναγιώτου, Αγγελική και Ελένη Σοβατζή) με στόχο την εκμάθηση Ελληνικών χορών και την διάσωση της Μικρασιάτικης μουσικοχορευτικής παράδοσης των Ερυθραιωτών. Από τότε μέχρι σήμερα ο ΧΟΝΕ αποτελεί το σπουδαιότερο τμήμα του Πνευματικού Κέντρου (ΚΕΜΜΕ). Δεν είναι ξεχωριστός σύλλογος αλλά τμήμα του ΚΕΜΜΕ.

3/ Εκδηλώσεις και δραστηριότητες του ΚΕΜΜΕ

Αλλοτινές Πατρίδες, ετήσια πολιτιστική εκδήλωση που πραγματοποιείται κάθε Σεπτέμβρη. Επιστημονικά sympόσια που πραγματοποιούνται κάθε συετία με Μικρασιατικά θέματα. Εκδηλώσεις με παραδοσιακούς Μικρασιατικούς χορούς και χορωδία Μικρασιάτικης μουσικής υπό την διεύθυνση του κύριου Κοντάρη. Επίσης λειτουργεί τμήμα αιογραφίας με υπεύθυνη την κυρία Μαρία Καρδάρη. Διοργανώνονται διαλέξεις με αντικείμενο τον Μικρασιατικό πολιτισμό και άλλα ευρύτερα θέματα. Άλλες εκδηλώσεις συμπεριλαμβάνουν, εκθέσεις ζωγραφικής, παρουσιάσεις βιβλίων και άλλα θέματα πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

4/ Το ΔΣ αποτελείται από τους : Πρόεδρος Ευτυχία Κούτση, αντιπρόεδρος Κατερίνα Μουστάκη. Τακτικά Μέλη : Ευτυχία Κούτση, Κατερίνα Μουστάκη, Κανέλλος Ασυλογιστάκης, Ελένη Σόρογκα, Νίκος Αναστασόπουλος, Παναγής Καλατζής, Αχιλλέας Αντωνόπουλος, Δημήτρης Ανδρεαδάκης και Μαρία Σεβδαλή.

5/ Ο ΧΟΝΕ εμφανίστηκε στην πρώτη εκπομπή της ΕΡΤ 1 (Το αλάτι της γης) , του Λάμπρου Λιάβα τον Δεκέμβριο του 2011 . Από τότε έχει εμφανιστεί στην ίδια εκπομπή άλλες έξι φορές . Οι γυναίκες του ΧΟΝΕ έχουν τραγουδήσει σε παγκόσμια

μετάδοση στην Ελληνική Ραδιοφωνία σε εκπομπές της Μαριάννας Κορομηλά και Φ. Ρεβίνθη .

Ο ΧΟΝΕ έχει επανειλημμένως εμφανιστεί στο Ηρώδειο Φεστιβάλ Αθηνών στο Μέγαρο Μουσικής, στο Μουσείο Ελληνικών Οργάνων. Εγώ προσωπικά (Θ'. Κοντάρης) έχω κάνει στην Ελληνική Ραδιοφωνία πάνω από 50 εκπομπές για διάφορα μέρη της Μικράς Ασίας και για την Ερυθραία φυσικά, προβάλλοντας πάντα το ΧΟΝΕ και τους πρόσφυγες της Ν. Ερυθραίας. Φέτος τον Σεπτέμβριο, ο ΧΟΝΕ συμπληρώνει 40 χρόνια από την πρώτη του εμφάνιση στη πλατεία 28 Οκτωβρίου στο πλαίσιο των Αλλοτινών Πατρίδων 1982.